

- ⊕ Festivals: comença la temporada musical amb el Canet Rock
- ⊕ Estrenes: tornen els Minions a la gran pantalla
- ⊕ Fragments: crònica de la Revolució Russa de John Reed

EL CABANYAL, AL CAIRE DE L'ABISME

Visitem la 'zona zero',
la part del Cabanyal
que volien convertir en
avinguda i que ara és
un camp de solars, cases
tapiades i devastació

El sexe que volem les dones

Entrevista a la sexòloga Carme Sánchez Martín

EDITORIAL VICENT PARTAL Periodisme lent, periodisme segur, periodisme compromès

Reportatge: La Barcelona de Joan Fuster en cinc adreces

Anàlisi: Què voten els catalans de l'estranger?

VICENT
PARTAL

director@vilaweb.cat

PERIODISME LENT, PERIODISME SEGUR, PERIODISME COMPROMÈS

Avui, tots els lectors de VilaWeb poden accedir a VilaWeb Paper i descarregar-se'l als seus aparells. Serà així cada divendres durant el primer any. De la nit de diumenge a la nit de dijous, VilaWeb Paper és exclusiu per als subscriptors, divendres és en obert per a tothom i dissabte no en fem.

VilaWeb és viu i creix gràcies a la generositat dels subscriptors, que pensen que aquest país necessita un diari com el nostre i posen el seu gra de sorra per a fer-ho possible. D'alguna manera, aquest diari de divendres que tothom pot llegir és un monument a la seua generositat. Ens ajuden perquè volen que arribem a tanta gent com siga possible, i això mirem de fer. (Si voleu ajudar-nos també fent-vos subscriptors, aneu **ací**).

Alguna gent l'ha sorprès la referència al paper, venint precisament de nosaltres, que som els qui vam començar, als Països Catalans, el periodisme a internet.

Per a nosaltres, no és gens estrany: VilaWeb sempre ha practicat un periodisme rigorós molt pròxim al que representaven els vells diaris de paper. El paper permet una bellesa en la presentació dels continguts que reconeixem i valorem. VilaWeb Paper ens permet de crear un marc coherent de notícies i no conformar-nos amb el titular. I ens ajuda a corregir una tendència preocupant: el periodisme de clic, intranscendent i buit, si no manipulador i sensacionalista. Precisament, perquè nosaltres vam començar la revolució d'internet, ens dol especialment que la xarxa haja permès l'entrada i la consolidació del periodisme groc al nostre país.

Contra aquest model de periodisme, hem lluitat, lluitem i lluitarem sempre. Considerem que aquest últim any s'ha avançat molt en la denúncia professional i pública d'aquesta xacra, i també en la denúncia de les trampes que s'han permès en les mesures d'audiència i que han distorsionat la percepció que els ciutadans tenen de la realitat dels mitjans d'aquest país.

Sobretot, però, hem fet periodisme. Periodisme segur, en el qual es pot confiar, periodisme compromès i periodisme lent, de cocció lenta, allò que els americans s'han acostumat a dir 'slow news'.

Quan, fa uns dies, vàrem entrevistar Kilian Jornet, parlant precisament de la velocitat informativa, ell es demanava en veu alta quina importància tenia saber al minut si havia arribat o no al cim de l'Everest, si havia tingut o no un accident baixant o pujant: que canviaria alguna cosa de la realitat, això?

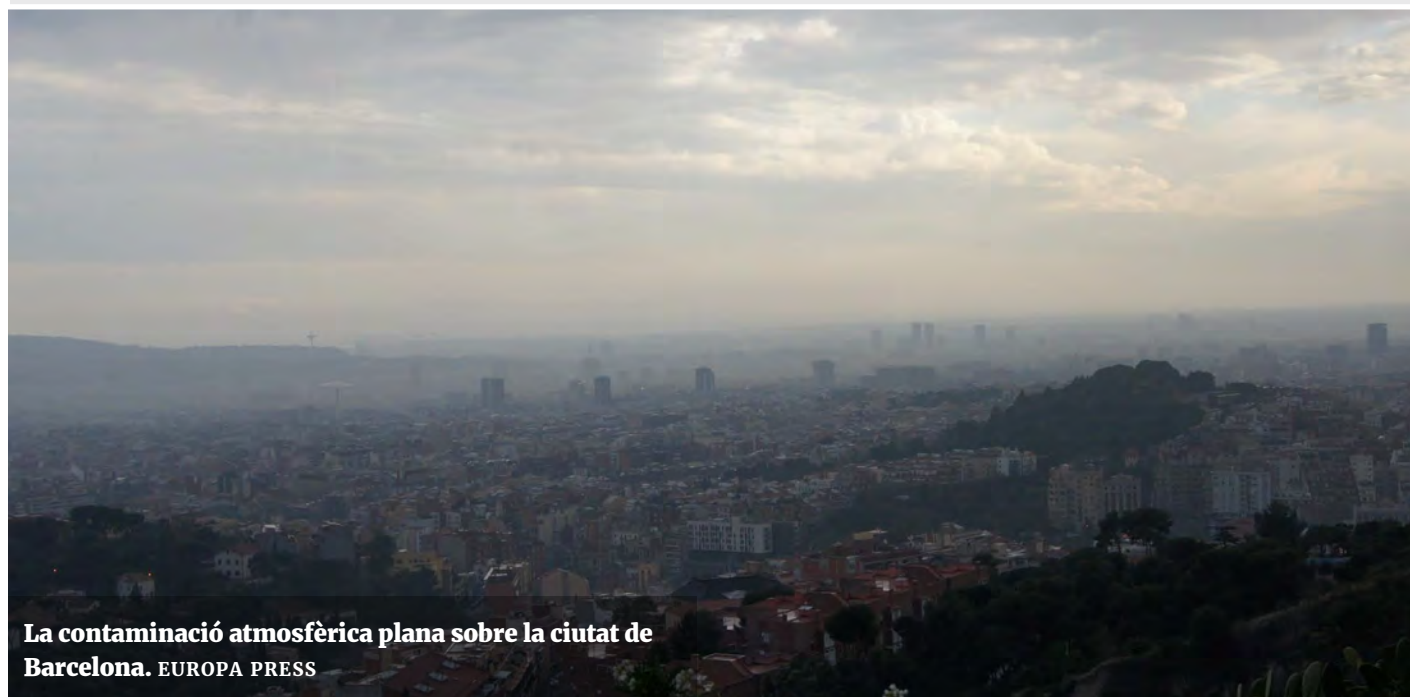
És evident que els diaris digitals hem de ser ràpids. A VilaWeb som molt ràpids tot el dia. Però entenem que això no és contradictori amb oferir-vos, a la nit, quan hi ha temps per al repòs i la calma, una versió de la nostra feina amb un disseny més reposat, que recupera els millors aspectes del periodisme de sempre, però adequant-lo a la nostra època.

*Fe d'errades

En en mapa del número d'ahir marcàvem Guillem Villalonga com a batlle de Manacor. És batlle a Manacor. L'error està esmenat a la **notícia web**.

BARCELONA, CIUTAT ENVERINADA

MERCÈ IBARZ

La contaminació atmosfèrica plana sobre la ciutat de Barcelona. EUROPA PRESS

«A Barcelona moren prematurament prop de 3.500 persones l'any pel fum dels cotxes. El tramvia de Colau per la Diagonal torna a engegar el debat»

Aquest estiu del referèndum és també el d'altres batalles a la capital, a Barcelona, com si tot plegat es conjugué per dir una sola cosa: com canviar la vida tocant de peus a terra i alhora fent-la millor; o al contrari, com complicar-ho tot més. Exagero una mica, però no gaire. Em refereixo en particular a la manera com avaluem les línies mestres del govern municipal, contra el qual sonen les campanes i fins els petards de: el turisme, el problema del lloguer que ataca moltes persones i transforma de rel el centre urbà, la gentrificació o expulsió de la gent modesta dels barris, la vaga del metro... i, ara, el tramvia per la Diagonal. Se'ns presenten anys entretinguts, de no perdre-se'n ni una.

Anem al tramvia. L'alcaldesa Colau ha començat la batalla tota sola, vol engegar les obres l'any que ve, unes obres que duraran tres anys. A veure com s'ho farà. No té cap més grup del consistori al costat, ni tan sols els socialistes amb qui poc o molt s'ha aliat: estan només d'acord a mitges del traçat. A banda de com aniran les batusses entre els grups polítics, el cas és que la sordina anti-Colau ha aconseguit que la qüestió del tramvia esdevingui opaca. A favor o en contra, se n'ha dit.

Ara: si parlem del tramvia, parlem de reduir la circulació i, doncs, la contaminació dels vehicles particulars. Els cotxes, els cotxes, els cotxes. L'alcalde dirà que té més batalles per lliurar, la de l'habitatge ben en concret, però si aquesta contra el verí del cotxe resulta ser la més immediata –engegar les obres–, l'ha de fer bé. Com es reduirà la circulació?

Un dia vaig sentir un reconegut expert, Salvador Rueda, que no és cert que la societat civil s'oposi tan rotundament com es diu mediàticament als canvis en la mobilitat urbana, que es propugnen ara amb més força des de l'ajuntament, sinó el RACC. Les elits de l'automòbil són les més fortes en aquest afer. No va dir pas que el Reial Automòbil hi sigui insensible, sinó que hi mana moltíssim pels molts interessos que reuneix al voltant del cotxe.

Barcelona és una ciutat enverinada. L'últim estudi sobre tot això, de l'ISGlobal, lloc de recerca de provada independència institucional, diu que hi moren prematurament entre 3.000 i 3.500 persones cada any per la contaminació i que aquesta contaminació causa un 20% dels càncers de pulmó. Si el tabac ha estat repudiat, ho haurà de ser també l'automòbil contaminant.

Aquesta setmana, justament, s'ha celebrat a la ciutat la tercera edició del Congrés Internacional de Transport i Salut, que ha posat l'èmfasi en l'estreta relació, més i més, entre malaltia i transport, entre la nostra salut i la manera com ens movem per la ciutat.

Poca broma: les ciutats podrien posposar el 20% de les morts prematures cada any amb una millor planificació urbana i del transport, diu un altre estudi. La qüestió difícil, però necessària, és canviar el transport urbà de manera que sigui sostenible i, sobretot, al preu més raonable. I que tots aquells que han d'anar en cotxe ineludiblement puguin fer-ho, ni que sigui al preu de pagar per entrar a la ciutat, com es fa en altres ciutats europees. La resta haurà de deixar el cotxe als barris d'entrada de Barcelona i, després, agafar el servei públic. Són moltes coses per adobar, certament, però no hi ha més remei, repeteixen els professionals que s'hi dediquen.

Al mateix temps, la contaminació del cotxe no és tampoc l'únic atemptat contra la salut urbana, els riscos associats al transport són més amplis: el soroll, les illes de calor, la manca d'espais verds, la inactivitat física, la segregació de comunitats i l'exclusió social. Ho ha dit una altra experta aquesta setmana a Barcelona, la investigadora Haneen Khreis. Per tant, sigui com sigui que vagi el debat municipal sobre el tramvia, que ses senyories ho tinguin present.

L'alcalde Colau ha començat la batalla tota sola, vol engegar les obres l'any que ve, unes obres que duraran tres anys. A veure com s'ho farà.

CARME SÁNCHEZ MARTÍN

‘Entre les dones, la masturbació continua essent un tema tabú’

Entrevista a la sexòloga, que acaba de publicar el llibre ‘El sexe que volem les dones’

C.S.M.

ANDREU BARNILS

Carme Sánchez Martín és una sexòloga amb més de vint anys d'experiència en una consulta. Ara acaba de publicar el seu primer llibre, 'El sexe que volem les dones' (Angle Editorial), en què explica la sexualitat a partir dels casos reals que han passat per les seves mans, la majoria dones. El llibre, però, també és pensat per a ells. La doctora Sánchez és llicenciada en Psicologia (UAB), màster en sexolo-

gia (UV) i codirectora de l'Institut de Sexologia de Barcelona.

—Dieu que el sexe no serveix per a res.

—M'explicaré. Si tenim en compte que la majoria de nosaltres o bé no ens reproduïm o ens reproduïm una vegada o dues, la resta dels 80 anys que vivim, de què serveix la sexualitat? Doncs, en teoria, únicament serveix per a passar-ho bé. No té cap més funció. En aquest moment,

i al món occidental, com a mínim, el sexe no serveix per a res. Ja no té la funció exclusiva de la reproducció. És el sexe pel sexe.

—Teniu una interessant teoria sobre la relació entre el sexe, el joc, els homes i les dones.

—És una mena de teoria que em vaig fer jo. Els homes que vénen a la consulta amb baix desig sexual, no em costa tant de recuperar-los. Per què?

Les dones, la majoria, fan coses amb finalitat. Poques juguen per jugar. Fan coses amb objectius. Restauració de mobles, en diuen. Però això no és un joc

'El sexe que volem les dones i com gaudir-ne' (Angle Editorial) és el primer llibre de la sexòloga Carme Sánchez Martín.

Per què el sexe té un component lúdic. Jugar per jugar. El sexe és com un joc. I vosaltres, com a homes, teniu el joc intrínsec. Heu jugat des de molt petits. I de grans, molts feu 'patxangues' de futbol o jugueu a videojocs o joc de rol. Si vull que recuperin la vida sexual, els demano que recuperin els jocs, que tornin a fer esport. I això ajuda molt. En canvi, les dones, la majoria, fan coses amb finalitat. Poques juguen per jugar. Fan coses amb objectius. Restauració de mobles, en diuen. Però això no és un joc. El filòsof Rousseau ja deia que, a les nenes, se'ls ha d'interrompre el joc i enviar-les directament a servir els altres. I que no juguin gaire, que aprendrien a estar per elles. Amb les dones, costa d'agafar aquest punt lúdic de la sexualitat. Sempre hi ha coses més importants a fer, sembla.

—Si no saps si has tingut orgasme o no, segurament vol dir que no.

—És una frase molt típica que diuen dones que vénen. Sempre els responc igual: si no saps si has tingut un orgasme o no, vol dir que no n'has tingut. I algunes persones, no n'han tingut mai cap en sa vida. Cada vegada menys, però. Això passa perquè, entre les dones, la masturbació encara continua essent un tema tabú. Sobretot en dones grans: no s'han tocat mai. Unes, per manca de curiositat, i altres, per allò que tocar-se no acaba d'estar bé. Una cosa és què explica la gent en un sopar d'amics, i una altra, dins una consulta, de manera confidencial. Jo hi veig molta diferència. Hi ha un decalatge gran entre les coses que la gent explica i les que veig després a consulta.

—La manca de desig és més freqüent en dones que no pas homes?

—Sí, però cada vegada veiem més homes. Pensa que, per a la majoria de dones, la sexualitat era una obligació, i per tant, les dones no es queixaven si el marit tenia manca de desig. Però ara les dones apoderades de la sexualitat, si la seva parella no en té ganes, exigeixen solucions.

I comencem a veure homes amb desig sexual baix que també van a la consulta.

—M'encanta la clienta que us va enviar l'home a la consulta. Aprèn a fer l'amor, home!

—No és únic. I ens demostra que no és cert que els homes en sapigueu més. Moltes dones hem d'acceptar que potser tindrem una parella poc experimentada. En teoria, els homes heu de ser més experimentats. Potser abans no passava, i ara desconcerta les parelles. Ara he de fer-li jo de mestre i ensenyar-li a ell? Trenca la idea del príncep blau, que t'ho ha de fer tot. Doncs, no. Potser ell n'ha d'aprendre.

—Parleu de moltes parelles que volen solucionar el problema de manca de desig. I si el problema no és viure sense desig sinó viure en parella?

—Home, la sexualitat és important, però tampoc no és la cosa més important, segons en quina parella. I t'ho diu una sexòloga. La parella té més aspectes, i les persones volen mantenir la parella amb la persona que estimen, amb el pare o mare dels fills. Miren de solucionar-ho. Jo no sóc una consellera matrimonial, i el meu objectiu no és que no se separin mai. L'objectiu és que siguin feliços. Junts o per separat. Però moltes parelles intenten solucionar-ho, sí.

—Què és la demisexualitat?

—Cada vegada hi ha més grups que reivindiquen de tenir sexe només si estan enamorats. Tu em diràs que això ha passat sempre. Sí, ha passat sempre, però ara hi ha un grup que ho reivindica.

—Cercadora, moderada, experimental, tradicional i angoixada. Què són?

—Això són les maneres com les dones s'acaren a la sexualitat, segons que he vist jo. Tota categoria és reduccionista, però dóna pistes.

—La queixa principal de les dones respecte dels homes és que només veiem un forat. Penetració i prou.

—En general, sí. Pels homes, i per algunes dones, la penetració és la qüestió més important. I per moltes dones, això no és pas així. Sobretot, les qui volen una estimulació del clítoris. La idea d'anar massa de pressa. I en el llibre ja explico que odio la paraula preliminar. Preliminar de què? Tot és sexualitat. Al final sembla que només ho sigui la penetració. Tenim un ampli ventall.

—Els homes pensen en sexe, de mitjana, dinou vegades al dia, i les dones, deu. Tampoc no és gaire diferència.

—Totalment d'acord. S'ha de vigilar. Si no, al final hi ha gent que només us veu com a primats masturbadors. Aquests tòpics us fan tant de mal a vosaltres com a nosaltres. Sí que hi penseu més, però també ho podeu dir més obertament. Fa molts segles que vivim la sexualitat de manera molt diferent. El canvi va començar amb la píndola, fa 67 anys. No tant.

—Els homes no són més infidels que les dones.

—No. No ho són. Al final acabes pensant: amb qui són infidels, els homes, doncs? Si només són infidels ells, ja m'explicaràs. Ara, sí que és cert que les dones hem estat més penalitzades. Aquí mateix, la llei penava les dones adúlteres, i no pas els homes. Tenim més estigma. I això fa que ens ho amaguem més, i els homes, no tant.

—Parelles que viuen en trio o el practiquen, però l'amaguen del seu entorn.

—Socialment, no està gaire acceptat. Volem les persones dins uns canons molt normalitzats. No s'entendria i podria reportar-los problemes. I en el cas del poliamor, s'arriba a parlar dels problemes que ocasiona sortir de l'armari. Hi ha aquell llibre tan famós, *Ètica promiscua*, en què dues psicòlogues poliamoroses de San Francisco expliquen que molta gent pot rebutjar els qui es declaren poliamorosos. No tothom ho accepta, no.

—La història del vibrador és ben curiosa. Ve de l'alta societat londinenca.

—Les dones estaven nervioses i un metge es va adonar que, si els feia uns massatges —és a dir, una masturbació en tota regla— estaven més tranquil·les. Cobrava aquelles dones per masturbar-les. I l'home va començar a tenir problemes a la mà de tant de fer-la anar. I per això va inventar el vibrador.

—He descobert que les boles xineses no són pas una joguina sexual.

—No. No ho són. Són un producte de salut sexual. És per a tenir els músculs forts. Però no està pensat per a tenir més plaer.

—I els robots, no ho canviaran tot?

—Ai, no ho sé. Això és una cosa que em pregunteu els periodistes. Mira, si aconsegueixen que tinguin emocions, potser sí. Però sí no, no deixar de ser una versió sofisticada d'un vibrador. Oi?

—Us imagineu un món on el sexe només el practica una minoria? I la gran massa de la gent ni el toca. I es reproduïxen d'unes altres maneres.

—Això és *Un món feliç*, d'Aldous Huxley. Penso que acabarem reproduint-nos fora del llit, sí. No us dic que no arribi a passar, això. Però també hi ha un tema d'ètica i de valors, més enllà de la ciència. S'hi han d'incloure els filòsofs que ens han d'ajudar a entomar aquests canvis.

—La gent practica el sexe millor ara que no fa uns anys?

—La gent menja millor ara que abans? No sé què dir-vos. Potser una part sí, però una altra part té una visió molt comercialitzada de la sexualitat. No sé fins a quin punt.

—Conec noies que han experimentat un temps i han estat lesbianes. De nois, no en conec cap. Per què?

—Els homes us fa més por tot el tema de l'homosexualitat. Però ara hi ha un corrent d'homes heterossexuals que volen provar-ho de manera esporàdica. També ara hi ha més homes curiosos del sexe que abans. ■

Cada vegada hi ha més grups que reivindiquen de tenir sexe només si estan enamorats

Tot és sexualitat. Al final sembla que només ho sigui la penetració. Tenim un ampli ventall.

Ara hi ha un corrent d'homes heterossexuals que volen provar-ho de manera esporàdica

Família votant en les eleccions del 26-J a Girona. ACN

Què voten els catalans de l'estranger?

Principat Els resultats mostren que la comunitat resident a fora està més escorada en l'independentisme

SEDA HAKOBYAN | ALEXANDRE SOLANO

Un dels punts calents del referèndum de l'1 d'octubre serà el vot dels catalans que viuen fora de Catalunya.

Sembla clar que el govern espanyol no en cedirà pas el cens (CERA). Per a substituir-lo, s'ha activat el registre de catalans residents a l'estranger, encara que el govern no l'ha vinculat mai a la votació; un registre que permet beneficiar-se de serveis com ara la targeta sanitària individual, el carnet jove o l'eBiblio. El problema és que, de moment, només s'hi han inscrit 5.500

dels 220.708 catalans a l'estranger amb dret de vot. La baixa adhesió dificulta la possibilitat de convertir el registre en un cens alternatiu.

Baixa participació, majoria independentista

En les últimes eleccions al Parlament de Catalunya, del 27 de setembre, els catalans residents a l'estranger van tenir unes quantes dificultats per a votar. D'un cens de 196.065 ciutadans, 21.771 van poder sol·licitar el dret de vot i només 14.781 van poder votar. Per tant, la participació va ser del 7,54%.

La força més votada, com en totes les comarques, va ser la candidatura de Junts pel Sí

Per a substituir-lo, s'ha activat el registre de catalans residents a l'estranger, encara que el govern no l'ha vinculat mai a la votació

(JxSí), que va obtenir el 54% dels vots. Sumats als vots de la CUP, el bloc independentista va assolir una majoria del 64% del vot exterior.

Els resultats mostren que la comunitat resident a fora està més escorada en l'independentisme, més encara si tenim en compte que, en el conjunt del Principat, els partits independentistes van obtenir el 48% dels vots. En contraposició, les forces en contra de la independència (PP, PSC i C's) van aconseguir el 39% dels vots al Principat, mentre que a l'estranger van obtenir només el 23%.

Tot i que representa tan sols el 3,6% del cens català, la

Comparativa dels resultats del vot exterior amb els resultats finals en els comicis del 27S. ELABORACIÓ PRÒPIA

Tot i que representa tan sols el 3,6% del cens català, la comunitat a l'estranger podria haver estat clau en les eleccions, ja que JxSí es va quedar a 15.000 vots a Barcelona de prendre un diputat al PP

comunitat a l'estranger podria haver estat clau en les eleccions, ja que JxSí es va quedar a 15.000 vots a Barcelona de prendre un diputat al PP.

Amb una participació a l'estranger del 7,5%, JxSí va aconseguir de retallar 5.049 vots al PP a Barcelona. Si hi hagués hagut una participació similar a la de les eleccions espanyoles del 2008 (28%), els resultats electorals podrien haver canviat completament: JxSí hauria obtingut més escons que la suma de totes les forces no independentistes.

La gran majoria independentista del vot estranger no es deu solament a una especial mobilització per la singularitat de les eleccions del 27-S.

El 2012, la suma de CiU, ERC i CUP també va ser-hi molt superior: un 58%, mentre que en el conjunt de Catalunya va ser d'un 48%. A les eleccions espanyoles del 2016, la primera força va ser En Comú Podem (28%), seguida per ERC (19%), totes dues amb un percentatge de vot més alt que no pas en el país.

Els problemes del vot exterior

El 2011, el PSOE va impulsar –amb el suport del PP, PNB, BNG i CiU– una reforma de la LOREG, el règim electoral general espanyol, amb la qual volia posar fi, principalment, al frau dels electors morts. Fins aquell moment, les paperetes arribaven au-

tomàticament a casa sense haver-ho de sol·licitar. Des d'aleshores, s'ha de demanar expressament la voluntat de participar, fet que s'anomena 'pregar el vot'. Cal dir que aquest cens, a Catalunya, és relativament petit, un 3,6%. La reforma afegeix un període per a sol·licitar el vot, cosa que escurça els altres terminis i fa impossible de complir-los en molts estats.

El cens permanent que es té en compte és el de dos mesos abans de la convocatòria electoral. Per tant, si hom no hi està inscrit, l'única possibilitat és de fer-ho de manera presencial a les ambaixades i consolats, durant l'exposició pública de llistes electorals.

Aquest fet pot obligar el votant a desplaçar-se centenars de quilòmetres.

En aquest sentit, per a votar el 27-S, hi havia temps de sol·licitar el vot fins al 29 d'agost. Teòricament, entre l'1 i el 15 de setembre s'havia de rebre la documentació per a votar. Un termini molt ajustat, que va fer que, en molts casos, fos impossible de rebre les paperetes a temps, més encara si hi afegim un mal sistema de correus en molts països. En estats com Xile, Mèxic i el Brasil, o en llocs dels Estats Units i de la Xina, no hi van arribar a temps.

Més enllà dels terminis, cal afegir el paper d'ambaixades i consolats, que van rebre nombroses queixes i denúncies per haver donat informació errònia i no estar al cas dels terminis, per haver tingut els serveis tancats durant l'agost i no haver deixat inscriure's al cens de manera arbitrària, entre més dificultats.

La xarxa de catalans al món

Per a substituir les ambaixades i consolats espanyols arreu del món, la CUP ha exigít que s'instal·lin punts de votació presencials, tant en les delegacions com en les oficines comercials i la xarxa d'entitats catalanes a l'exterior. Actualment, hi ha 142 comunitats catalanes (casals, associacions, centres, agrupacions acadèmiques i empresarials, etc.) i 73 centres de la Generalitat, principalment les oficines exteriors de Comerç i d'Inversions (39) i delegacions, com la de l'Agència Catalana de Turisme.

Si tenim en compte que el 92% dels 284.374 catalans a l'exterior, inscrits al cens o

S'ha de demanar expressament la voluntat de participar, fet que s'anomena 'pregar el vot'

El paper d'ambaixades i consolats, que van rebre nombroses queixes i denúncies per haver donat informació errònia i no estar al cas dels terminis

El 9-N, no es va fer servir pas el cens dels residents a l'estranger. Per dur a terme la votació, es van habilitar dinou punts de vot en disset països

no, es troben només en vint-i-cinc estats del món, seria factible que hi hagués un local d'aquesta xarxa en gairebé cadascun d'aquests estats.

Una solució alternativa, o complementaria, és el vot electrònic. L'octubre del 2016, va començar el projecte de llei al parlament per a permetre de votar des de qualsevol lloc del món amb accés a internet. Però serà difícil que hagi quedat enllestit per a aplicar-lo l'1 d'octubre. A més, segons els lletrats del parlament, calen els vots del PP, PSC o C's per tirar endavant aquesta llei. En tot cas, el problema principal torna a ser el cens, si no és que es fan unes altres fórmules, com va passar el 9-N.

Què es va fer el 9-N?

En el procés participatiu del 9-N, no es va fer servir pas el cens dels residents a l'estranger. Per dur a terme la votació, es van habilitar dinou punts de vot en disset països. Hi van poder participar els qui s'havien inscrit al registre de catalans residents a l'exterior o duïen el certificat d'ins-

cripció al padró d'espanyols residents a l'exterior (PERE), i era necessària alguna identificació (DNI o passaport). Si bé és un sistema transparent, té l'inconvenient que no existeix un cens de partida.

Tot i la gran diferència amb l'estructura espanyola a l'estranger –que inclou 117 ambaixades bilaterals i 90 consolats–, amb la vintena de punts de votació del 9-N la participació va ser similar. El 27-S van votar 15.489 catalans, mentre que el 9-N ho van fer 13.573. La gran majoria ho va fer a favor del sí-sí (12.087). Fins i tot, la participació a Londres (2.942), Mèxic DF (636) i Brussel·les (1.272) va ser molt superior al nombre dels qui van poder sol·licitar el vot el 27-S a tot el Regne Unit (1.852), Mèxic (560) i Bèlgica (616).

El vot pregat ha generat un descens espectacular del vot. Amb tot, la participació en les eleccions al parlament (7,5%), tot i ser molt baixa, ha estat la més alta des de la implementació d'aquest mecanisme en totes les eleccions a l'estat espanyol.

Aquest percentatge queda molt lluny del que hi havia abans del vot pregat. En les eleccions al parlament català del 2006, tot i ser menys mediàtiques i amb menys participació a Catalunya, van tenir una participació del 22%; i les eleccions espanyoles del 2008 van mobilitzar un 32% del cens.

El sistema de sol·licitar el vot ha fet caure la participació al mínim i sembla clar que és per la manca de voluntat ni interès d'una comunitat que espera mobilitzar-se i votar l'1 d'octubre. ■

Evolució de la participació en les eleccions. ELABORACIÓ PRÒPIA

La Barcelona de Joan Fuster, en cinc adreces

A partir del seu llibre 'Joan Fuster i Barcelona' (Ajuntament de Barcelona, 2012) i coincidint amb els 25 anys de la seva mort, Martí Estruch crea una ruta imaginària per cinc indrets de la ciutat que van ser especialment importants en la relació entre l'escriptor de Sueca i la capital catalana

JOAN FUSTER PER JOSEP PLA-NARBONA (WIKIMEDIA COMMONS)

MARTÍ ESTRUCH

Entre Sueca i Barcelona hi ha 321,74 quilòmetres en línia recta, que es converteixen en 412 si es fan per carretera. Tot i que en qüestió d'infraestructures no hem avançat gaire, 400 quilòmetres d'avui equivalen a 500 o 600 de fa mig segle. Però aquesta distància sembla que no va molestar mai Joan Fuster, que els recorria sempre que calgués, almenys dues o tres vegades l'any. Com que no té cotxe ni condueix, viatja amb tren o aprofita el viatge d'algun amic. Hauria pogut fer com molts altres escriptors, valencians i illencs, que s'instal·len a Barcelona. Però la mandra, la comoditat de la seva gran casa refugi al carrer de Sant Josep, uns pares amb la salut delicada i la possibilitat de mantenir-se allunyat de les batalletes i capelletes de Barcelona el van mantenir sempre a aquests 321,74 quilòmetres lineals de la ciutat que ell no dubtava a anomenar 'capital' del país. Una capital que es mirava amb el punt just de sornegueria: 'A Barcelona hi ha gent que em convida a sopar perquè sóc valencià. Si fos de Terrassa o de Figueres, m'hauria de pagar jo el cobert', explica a Baltasar Porcel en una entrevista.

Heus ací cinc indrets per a qui vulgui fer un pelegrinatge fusterià per Barcelona:

#1 Baixador Aragó

Joan Fuster arriba per primera vegada a Barcelona el 10 de febrer de 1954, a trenta-un anys i cartera estrenada de poc, a l'estació del passeig de Gràcia, que encara no era soterrada. Era un valencià de Sueca que amb els seus texts havia començat a fer-se notar entre la comunitat cultural resistent de la ciutat. Baixa d'un tren TAF que arriba amb unes quantes hores de retard, perquè la vigília hi havia hagut un descarrilament. A l'andana l'esperen tres homes de lletres i grans catalanistes: Miquel Arimany, Rafael Tasis i Antoni Ribera. L'acompanyen a l'hotel Viena del carrer del Carme a deixar la maleta, passegen per la Rambla i beuen uns dobles de cervesa al Gambrinus, mentre fan coneixença i repassen l'intens programa dels dies següents. Fuster farà, per exemple, lectures públiques de texts seus, visitarà Montserrat, restarà admirat de Ramon Aramon i Serra, secretari general del IEC, comprarà llibres i visitarà Carles Riba, que segurament és qui més el va impressionar. 'És un home excepcional', escriu així que retorna a Sueca.

#2 Casa de Joaquim Maluquer

Tres són els amfitrions que Joan Fuster tindrà a Barcelona en les múltiples ocasions en què visita la ciutat després d'aquest viatge iniciàtic: l'arquitecte Oriol Folch, el polifacètic Joaquim Maluquer i l'editor Max Cahner. Amb tots tres, hi té bona i sincera amistat, però segurament és amb Joaquim Maluquer amb qui manté una relació de més confiança i acabarà esdevenint un més de la família. Advocat, sociòleg, economista i ornitòleg, a més de polític i catalanista, Maluquer viu amb la seva dona, Rosa M. Margalef, i els fills en un pis del carrer de Còrsega, a la frontera de l'Eixample amb Gràcia. Fuster hi va sempre per Santa Lúcia, per assistir a la famosa vetllada literària que es fa a l'Hotel Colón, i també per Sant Jordi, quan aprofita l'avinentsa per remenar i comprar llibres a la Rambla. Maluquer, que li havia ofert sense èxit feina d'advocat, fa d'enllaç de Fuster a Barcelona: per exemple, li fa gestions, li aconsegueix llibres i el posa en contacte amb el clan dels cotoners, un grup de catalanistes que dirigia la indústria cotonera del país i que en aquella època tenia molt poder.

#3 Seu d'Edicions 62

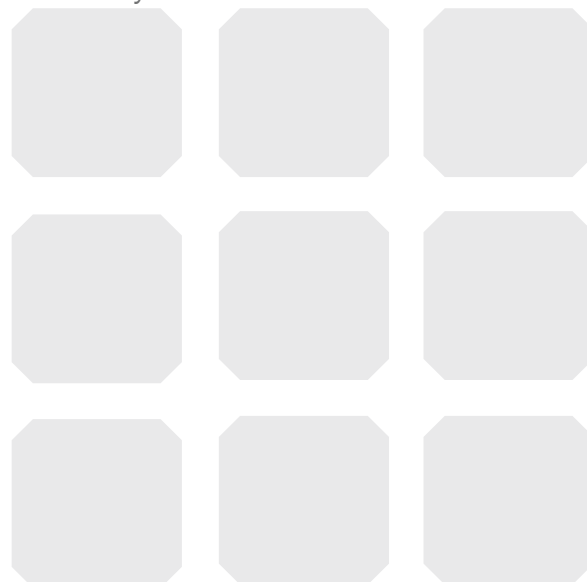
Ramon Bastardes i Max Cahner van fundar Edicions 62 l'any que dona nom a l'editorial. La seu social és a casa de Bastardes, a l'habitació del costat del dormitori, en un pis de la Gran Via de les Corts Catalanes. L'objectiu inicial és publicar llibres d'assaig i de cultura popular catalana. S'estrenen el dia de Sant Jordi amb *Nosaltres, els valencians*, de Joan Fuster. El llibre és un encàrrec de Max Cahner, que vol que Fuster faci des del País Valencià una reflexió similar a la que Vicens Vives havia fet el 1954 amb *Notícia de Catalunya*, que de fet s'havia de dir *Nosaltres, els catalans*. Fuster escriu el llibre en menys de dos mesos i la primera edició, de dos mil exemplars, s'exhaureix abans d'un any, tot un èxit de vendes. Després de trenta edicions i 50.000 exemplars venuts, continua essent avui un llibre de referència i durant dècades ha servit per a fixar les bases del nacionalisme valencià. Però Fuster explica que no era pas aquesta, la seva idea, sinó que més aviat volia fer un text provocador i combatiu, que desvetllés la consciència de la identitat valenciana com a part integrant de la identitat catalana.

#4 Paranimf de la UB

Joan Fuster estudia dret a la Universitat de València. La carrera no l'apassiona, però així i tot l'acaba amb matrícula d'honor. L'any 1984, la UAB i la UB l'investeixen doctor *honoris causa*, en un intent de suplir el doctorat convencional, que Fuster no va fer fins dos anys més tard i que li va permetre de viure els darrers anys més tranquil·lament des del punt de vista econòmic, tot exercint de catedràtic a València. Segons la filòloga Lola Badia, que promou el doctorat *honoris causa* de la UAB i presenta Fuster, tots dos actes van fer que se sentís 'com un nen amb sabates noves'. De tota manera, com que a la UAB són molt moderns i no es posen toga, l'acte va ser molt austere i una mica fred. Badia creu que a Fuster el va fer més feliç l'acte de la UB, el 31 d'octubre, més clàssic, amb la roba ritual i el doctor Badia i Margarit fent de mestre de cerimònies. A més, Fuster es va poder posar la toga del seu amic Antoni Comas, mort sobtadament tres anys abans.

#5 Casa de Lluís Llach

Durant la dècada dels anys setanta, Lluís Llach té un pis al carrer del Pas de l'Ensenyança, a tocar de la plaça de Sant Miquel, darrere l'ajuntament. Un dia, Eliseu Climent acompanya Fuster a casa de Llach. El cantant, mig avergonyit, li diu que voldria posar música a *Escrit per al silenci*, un llibre de poemes que Fuster no considera prou bo. La resposta és contundent: 'No fotis, home, no fotis!' No sap, és clar, que de fet Llach ja té una cançó feta: la preciosa 'Criatura dolcíssima' (1979), feta a partir de versos de poemes diferents. Per sort, Climent ajuda a fer canviar d'opinió Fuster. Fins i tot diuen que la primera volta que Fuster va sentir la cançó en un concert va plorar. Llach destaca que els poemes d'aquest llibre són 'd'una gran sensualitat, que per poc que hom els llegeix troba que la seva opció sexual no era la que en aquell temps dominava'.

Per comprendre les darreres mobilitzacions que reclamen accions urgents sobre l'històric barri mariner de València cal visitar la 'zona zero'. NC

El Cabanyal, al caire de l'abisme

País Valencià Visitem la 'zona zero', la part del Cabanyal que volien convertir en avinguda i que ara és un camp de solars, cases tapiades i devastació

NÚRIA CADENES

Caminar pel Cabanyal-Canyamelar és acostumar-se als detalls, petites rajoles modernistes, cases de colors, àvies a la porta de casa parant la fresca que arriba de la mar. Són els carrers llarguíssims paral·lels a la platja, connectats en perpendicular per les vies de les antigues séquies (en Gasch, que ara és Mediterrània, el Riuet o la Cadena): la trama urbana, com una xarxa estesa a la sorra, que conforma l'antic poble mariner i la seva història i la gent que l'ha fet. I la que hi viu ara.

Hi ha un tram d'aquest barri, però, una franja de terra cremada, una línia imaginària des de l'estació del tren fins a mar, que el talla a cop de navalla. Per aquí hi volien fer passar l'avinguda que havia d'obrir València al mar, una idea covada dècades enreire i que, quan va arribar el PP a l'Ajuntament, amb Rita Barberà com a mestressa absoluta del corral, va prendre especial virulència.

La prolongació de l'avinguda de Blasco Ibàñez, una operació d'especulació immobiliària de primer ordre, pretenia enderrocar més de mil sis-cents cases, convertir el tradicional carrer de

Petites rajoles modernistes, cases de colors, àvies a la porta de casa parant la fresca que arriba de la mar

Sant Pere en un 'bulevard', allargar l'avinguda fins a la platja i alçar-hi, a banda i banda, blocs en barrera llestos per a vendre's al millor postor. Era l'acta de defunció del Cabanyal, de la seva forma de vida, d'un espai més que singular, únic.

La megalomania especulativa, però, va topar amb la resistència del veïnat. Durant més de vint anys, la gent del Cabanyal ha viscut 'alçada en so de pau', com els agrada de dir, per fer ressaltar el valor al barri, el modernisme popular que ha meravellat arquitectes de renom, la història viva que uneix Sorolla i les cigarres, els bous i les barques,

L'any 1998 es va crear la plataforma Salvem el Cabanyal. Han estat un exemple de lluita, de perseverança i d'imaginació. NC

S'han inventat festivals d'art, de teatre, del que sigui perquè vinguen a conèixer aquest barri preciós. NC

les barraques i el balneari de les Arenes. L'any 1998 es va crear la plataforma Salvem el Cabanyal. Han estat un exemple de lluita, de perseverança i d'imaginació. Quan els deien que no hi havia res a fer, trobaven un nou recurs, juristes, arquitectes, el món; han fet manifestacions, vagues, cançons, s'han inventat festivals d'art, de teatre, del que sigui perquè vinguen a conèixer aquest barri preciós,

i a estimar-lo com nosaltres l'estimem.

I han guanyat. Aquella obsessió malaltissa de Rita Barberà per a imposar la seva voluntat i tombar el barri va topar amb la protecció legal que mereixia. Deu mil vegades va anunciar que començava les obres i deu mil vegades la realitat li ho va rectificar. El canvi de govern a l'ajuntament, ara fa dos anys, va significar un alleugeriment

difícil de descriure. Finalment es podria començar a reparar tant de mal com s'ha fet al Cabanyal. 'Obrir València al mar, diuen? Nosaltres som el mar!'

Zona zero, ferida oberta.

El temps que ha passat amb l'espasa de Dàmocles a sobre el cap, però, li ha deixat una ferida oberta que sagna sense contenció: la tristíssima herència de Rita Barberà és

l'anomenada 'zona zero', la franja que traçava l'avinguda fantasma i que durant anys, dècades, ha estat pastura de malvestats.

El procés de degradació programada que ha viscut aquesta zona és de manual: expropiacions, compra de cases (a cap preu: si no vens ara i no agafes el que te'n donen, demà te la prendran per res) i desallotjaments per a fer-ne directament fora una part dels veïns; brutícia, marginalitat i crits per a acabar de foragitar-ne la resta.

Les entitats del barri, des de Salvem el Cabanyal a les confraries de la Setmana Santa Marinera, s'han unit per posar en relleu una situació que, de fa massa temps, és insostenible. Ja han fet una concentració al centre mateix de València per 'compartir' amb la resta de ciutadans un dia qualsevol a la 'zona zero', amb música a tot drap i foc al carrer i deixalles i traficants. Hi ha hagut també una manifestació unitària al barri mateix. Per reclamar l'atenció, i la intervenció 'global' que, ara per ara, no tenen.

'Ningú no ho vol mirar, això. Aparten els ulls. Literalment.' Tino Villora és el portaveu i un dels fundadors de Salvem el Cabanyal. Ens acompanya en aquesta caminada pel 'paisatge després de la batalla'. Perquè, d'entrada, ens recorda, s'ha de mirar. Els polítics, 'fins i tot periodistes', 'són incapaços de mantenir la mirada a les zones més dures de la convivència social'. Ara fa poc, el batlle, Joan Ribó, i el president de la Generalitat, Ximo Puig, van visitar el Cabanyal. En algunes zones, hi amplien

les voreres, hi arrangeu el paviment, 'reurbanitzen'. 'No van venir ací', relata Villora: 'De la séquia d'en Gasch cap al nord, hi ha la zona zero: van caminar de la séquia d'en Gasch cap al sud. I ja està'.

Hi ha grans descampats i petits solars que marquen l'espai que fou una casa, portes tapiades, esventrades, boques obertes alçades al cel amb poques dents. Entre un solar aparellat i un altre que exposa les vergonyes al vent, s'alça un edifici vestit de dol, de tres plantes. No hi

queda res, llevat de l'estructura precària. 'Aquesta casa és declarada en estat de ruïna des de fa més de deu anys. I ací la tens. Ara què hi han fet? Hi han posat la tela negra perquè a ningú no li caiga res al cap. I ja està.' I les casetes del voltant del descampat, mudes, sense portes, amb aquell aire encara del que van ser, de qui són? 'La majoria, de l'ajuntament.' Al fons, una bicicleta del Valenbici, el servei municipal de lloguer, recolza, abandonada, en un senyal de prohibit el pas.

Continuem caminant. I, d'allà on els profans només podem veure cases abandonades, Tino Villora en poua la història. La que tenia i la que té. La casa a tocar de l'escorxador, on es reuneix el Salvem, per exemple: ara és allò que els veïns anomenen 'la narcosala': 'S'hi ha botat foc un parell de vegades.' L'endemà dels bombers, de ser potser nota breu en algun diari, de l'ensurt general, tot torna a començar. 'Els que la controlen, de vegades lloguen espais per a punxar-se. I no hi

ha manera.' Una cadira atrotinada a la porta, roba penjant a les finestres, senyal per als entesos: ara hi pots entrar, ara no, ara tal. Tot tapiat o esbotzat. Xeringues. Misèria i companyia. L'edifici és de l'ajuntament.

Quan travesses per un carreró que en realitat no ho és, que són cases que hi falten, topes amb un baix amb persiana i porta mig oberta. A dins, la pobresa que s'enganxa a un matalàs brut, un carretó de supermercat ple d'andròmines, bosses de plàstic, fosc i humitat. Hi viuen. 'De fa uns deu anys o quinze. En eixes condicions, sí.' Tino Villora es nega a acabar-s'hi acostumat. No pot ser que les coses hagin de continuar així indefinidament. O pitjor. Perquè no intervenir és actuar, de fet, empitjorant-ho. I es pregunta, com fan tants veïns en aquesta part invisible de la ciutat, 'on són els serveis socials'.

Perquè ara arribem a 'la zona en què la gent té dificultats per a viure tranquil·lament en sa casa: no tenen intimitat, hi ha soroll, partits de futbol de matinada... de tot'. Aquest de tot inclou tràfic de droga, baralles de galls, fogueres al carrer, mainada mig nua, escombraries, deixalleries, crits, música a qualsevol hora del dia o de la nit. Segons quan passis per segons quins llocs, et costarà de creure que ets a València, en ple segle XXI.

Villora evoca les 'persones que han viscut quinze anys resistint. Més de quinze anys. Aguantant ací perquè els volien tombar la casa. Sa casa. I era l'únic que tenien'. Molts

**Ningú no ho vol mirar, això.
Aparten els ulls. Literalment**

Aquest de tot inclou tràfic de droga, baralles de galls, fogueres al carrer, mainada mig nua, escombraries, deixalleries, crits, música a qualsevol hora del dia o de la nit. NC

Els veïns resistents viuen en unes condicions que ja s'haurien de capgirar

se'n van haver d'anar. Em-pesos literalment per aquell *mobbing* insuportable practicat des de l'administració. Es van utilitzar famílies sense recursos que, instal·lades amb les seves precàries pertinences en cases que havien d'acabar anant a terra, van servir, involuntàriament, de tristíssima força de xoc contra el veïnat resistent. Uns altres es van quedar. Perquè no tenien possibilitat de canviar de casa. Perquè no ho van voler fer. Perquè no s'hi val.

No reclamen solucions instantànies. No ho han fet mai. Però Tino Villora recorda dues coses: la primera, que aquests veïns resistents 'viuen en unes condicions que ja s'haurien de capgirar. Ja han sofert massa'; i, la segona, que això que passa a la zona zero no es queda a la zona zero: 'Afecta tot el Cabanyal.'

'I l'autoestima –raona Villora– és un element molt important per a l'acció i la recuperació.' És, de fet, una de les primeres tasques que va proposar Salvem el Cabanyal, quan es va crear: recuperar el goig de ser del Cabanyal, de viure-hi, de fer-se'n. Per això, continua, no es pot suportar més aquesta situació: 'Quin espai de convivència,

d'identitat ens resta?'

Tot plegat no és, hi insisteixen, una qüestió secundària. 'Ens diuen que tot arribarà, que la reurbanització ja portarà els canvis, que d'ací a cinc anys... Però si fóra així, no hi quedaria res, d'ací a cinc anys! Ni autoestima ni poble ni res!' Per això reclamen un pla d'intervenció que inclogui qüestions bàsiques com ara que els serveis socials es presentin al matí allà on, de nit, hi ha hagut conflicte. Que s'estableixi intermediació real. O que els serveis jurídics de l'ajuntament es personin en els processos per ocupació de les cases que són seves. 'I que deixen d'anunciar una pluja de milions que encara no sabem on són.'

Hi ha una anomenada Estratègia de Desenvolupament Urbà Sostenible i Integrada, EDUSI, que ha de comptar amb fons municipals i de la Unió Europea. Trenta milions, han dit. Però Villora recorda: 'Ja els han anunciat qui sap quantes vegades, aquests trenta milions. I, de moment, sabem que tot va acumulant retards. I que no ens ho podem permetre.' Si no es prenen les mesures adequades, avisa, 'és com si anares fent un putxero ben substancios

per a la xenofòbia. I això, en un barri popular, és a dir, d'esquerres. I no pot ser. No pot ser.'

Per això s'han mobilitzat. Pocs dies després de la darrera concentració, i de la corresponent denúncia pública, l'ajuntament ha anunciat que farà tancar les disset (disset!) deixalleries il·legals que hi ha localitzades a la zona zero. Tota una sub-sub-economia (lloguer de baixos, ocupació, via forat, del baix contigu, 'contractació' d'esporgadors de contenidors, de desballestadors sense cap condició de treball, venda d'alumini, de coure, del que sigui) que ha trobat en els llimbs del Cabanyal un precari camp per córrer. I està bé que s'hi actuï, és clar. Però el fet no fa sinó confirmar allò que ja ens deien els veïns, durant la passejada: 'Nosaltres protestarem, perquè volem que s'arregle, però és que esperàvem que no haguera fet falta. Hauria haver eixit d'ells.'

Saben que se la juguen, també. I, justament per aquella autoestima de què parlava Villora, no els agrada haver d'ensenyar les vergonyes al sol. Però no tenen cap més remei: 'Vivim al caire de l'abisme.' ■

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

EL DIA QUE VAIG ENTENDRE PER QUÈ NO VIVIA EN UN ESTAT DE DRET

ASSUMPCIÓ MARESMA

«**Ho confesso: no he fet net. No he oblidat ni els silencis ni les complicitats d'aquells que volien amagar les tortures del 92**»

9 de juliol de 1992, al matí. Falten quinze dies perquè una fletxa encesa inauguri els Jocs Olímpics de Barcelona. Al cap dels anys, entenc que el simbolisme de la fletxa potser va més enllà de l'esport. Des del dia 29 de juny, que van ser empresonades set persones acusades de ser de Terra Lliure, les detencions no paren. Només tenen un punt en comú, la majoria són d'independentistes o de gent que en algun moment ha tingut relació amb independentistes. Se'ls emporten a Madrid. A tots els apliquen la llei antiterrorista. Després sabrem que molts els torturaran de la manera més salvatge perquè declarin allò que no són o que no han fet. Com a Guantánamo, com a Abu Ghraib: la banyera, la bossa, corrents elèctrics, cops de tota mena. Des de les primeres detencions, la majoria dels diaris i televisions no en parlen. Ja n'hi ha vint-i-nou, la policia els agafa sense miraments. Si no hi ha ningú a casa se'ls enduen sense deixar rastre. Segrest? Tant els fa. Tenen setanta-dues hores d'impunitat que la llei antiterrorista els atorga per fer el que vulguin amb els presos, com després malauradament es confirmarà. La informació arriba confusa i en forma de por. Les detencions són a banda i banda de la Sénia: Vic, Manresa, Girona, València, Barcelona. Les detencions, les ordena el jutge Garzón.

Tot això omple el meu cervell mentre agafo el tren per anar d'Arenys de Mar a Barcelona. D'ençà que la policia va entrar, fa tres dies, a la redacció del Temps, on faig de cap de redacció, per venir a buscar l'Oriol Malló, tot s'ha tornat negre. Fullejo els diaris, mentre per la finestra el mar esdevé miratge d'una calma inexistent. Els ulls se'm claven en un titular: 'Operación necesaria'. És l'editorial d'El País. El llegeixo. Ploro. Ni la mort del pare ni el naixement de la meua primera filla no em canviaran tant com aquest editorial. Són paraules premeditadament infames, malèvols, mentides que justifiquen sense vergonya detencions i tortures a innocents. Ho fan sense escrúpols. Justifiquen allò que és injustificable. No ho copio. Val més que ho llegiu. Diuen que cal evitar l'esperpent. Barbaritats com les portades de l'11-M les han pogudes esborrar. Aquesta no. És allà, com a testimoni que les paraules s'esquitxen de sang. En aquest diari, no és ara que s'han begut l'enteniment, com alguns volen fer creure. Sempre han actuat deliberadament per defensar quan ha calgut l'estat espanyol i les raons d'estat.

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

Els ulls se'm claven en un titular: 'Operació necesaria'. És l'editorial d'El País. El llegeixo. Ploro. Ni la mort del pare ni el naixement de la meva primera filla no em canviaran tant com aquest editorial

No he oblidat ni els silencis ni les complicitats amb què volien amagar les tortures. Oblidar no serveix de res si les ferides no es guareixen i cicatritzen

Les llàgrimes d'aquell moment són de ràbia i d'impotència. Sé que menteixen, però la majoria dels ciutadans que seuen al meu vagó de tren se'ls creuen a ells. Constató que no visc en un estat de dret i que una determinada premsa és còmplice d'aquesta situació de disfressa democràtica.

Els dies passen. Són massa detencions i la gent es comença a moure. El silenci espès que –gairebé com un exorcisme– causa la paraula 'terrorista' comença a trencar-se. Aquell 'alguna cosa deuen haver fet', que els primers dies et rebotava als morros com a senyal d'indiferència, de rentar-se'n les mans, va desapareixent. Malgrat el silenci oficial, la informació traspasa el cercle d'amics i coneguts. La inquietud s'estén. Alsius trenca el silenci a TV3. El Palau de la Música s'omple de gent. La veritat s'escampa. No la poden engabiar.

Tants anys després, vint-i-cinc, encara em sobta que quan Garzón ve a Barcelona l'entrevistin, per exemple, barrejant el Barça i les tortures amb escenografia de somriures. Hi ha fronteres que si es traspassen fan mal. Deixar que aquest individu vagi disfressat de progrés, sabent que va mirar cap a un altre costat mentre es torturava gent que hi havia sota la seva tutela no és banal. Em costa de pair, això, i moltes coses més.

Ho confesso: no he fet net. No he oblidat ni els silencis ni les complicitats amb què volien amagar les tortures. Oblidar no serveix de res si les ferides no es guareixen i cicatritzen. I per guarir s'ha de netejar la ferida. Una manera de fer-ho des del periodisme és posar sobre la taula com determinats mitjans amb comportaments poc ètics van afavorir tot allò que va passar. Lamentablement, n'hi va haver massa. Els més visibles: les represàlies a Catalunya Ràdio contra Jordi Vendrell i 'L'orquestra', instigades per Jordi Garcia-Soler en nom dels socialistes, fins a aconseguir de suprimir el programa; la vulneració de l'ètica periodística amb editorials com el d'El País o la utilització fastigosa que va fer Xavier Rius a La Vanguardia. També ens queda el record càlid del suport de molta gent, que a mi se'm representa amb la imatge de Pere Gimferrer venint cada dia al Temps a preguntar per l'Oriol Malló, o amb l'article de Manuel Vicent o el manifest signat per centenars de periodistes –amb la presència d'una quinzena d'El País. Tot plegat ens ha de prevenir perquè no torni a passar i perquè no ens confonguem amb el transvestisme polític d'algun periodista que busca el recer del nou poder festejant amb l'independentisme.

Per sort, aquella sensació que vaig tenir al tren d'impotència, de veure que determinats mitjans tenien la credibilitat que no es mereixien, ara ja no la tindria. En aquests vint-i-cinc anys ens hem fet forts i algunes màscares han caigut. Però, els paranys hi són igualment. Per això és important de no oblidar. Potser, ben mirat, val més no acabar de fer net. ■

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

RAMON PIQUÉ

‘A la sala d’interrogatoris, m’estrenyien la bossa al cap i em posaven de genolls’

El president de l’Associació Memòria contra la Tortura relata en aquesta entrevista la seva experiència als calabossos de la Guàrdia Civil en l’operació Garzón

ALBERT SALAMÉ

PERE CARDÚS

Una quarantena d’independentistes van viure un malson l’estiu del 92. Mentre la majoria de la població vivia el somni olímpic de Barcelona, els calabossos de la Guàrdia Civil eren testimonis de tortures brutals en una operació dirigida pel jutge de l’Audiència espanyola Baltasar Garzón. Avui fa vint-i-cinc anys que van començar les detencions, les tortures i el silenci d’una

part dels mitjans i les institucions del país, que es va estima més aclucar-se d’ulls. Aquelles tortures no es van investigar mai, malgrat les proves presentades pels cossos castigats dels detinguts. Dotze anys més tard, el Tribunal Europeu dels Drets Humans d’Estrasburg va condemnar l’estat espanyol i Garzón per no haver obert cap investigació. Parlem d’aquell cas amb el president de l’Associació Memòria

contra la Tortura, Ramon Piqué, que fou un dels detinguts que va denunciar les tortures de la Guàrdia Civil aquell mateix estiu. Piqué exposa el seu cas en aquest relat colpidor. I demana que no s’oblidi mai el caràcter repressor de l’estat espanyol.

—Éreu de Terra Lliure?

—No. Tothom em fa aquesta pregunta sempre.

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

Em deien que alguns companys meus m'havien delatat en aquest sentit. Companys que havien estat torturats fins a dir noms

'No passa res, surt...', em van dir. Evidentment, la persona que em va dir això es va equivocar

Era al vespre, no en sé l'hora exacta. Em van lligar les mans a una canonada de la instal·lació de la cel·la

—Aleshores, per què us van detenir?

—Jo militava als Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans, que era una organització contra la repressió de suport als presos polítics catalans independentistes. També estava al Moviment de Defensa de la Terra. Però sobretot m'havia implicat en els Comitès.

—No vau ser dels primers de ser detinguts. Les detencions van començar el 29 de juny...

—A mi em van detenir el 6 de juliol. Vaig estar detingut quatre dies i vaig sortir en llibertat sota fiança. M'acusaven de pertinença a banda armada i també de col·laboració... Anaven jugant amb aquests dos tipus delictius. Em deien que alguns companys meus m'havien delatat en aquest sentit. Companys que havien estat torturats fins a dir noms.

—Després de les primeres detencions, pensàveu que us vindrien a cercar?

—Quan vaig veure alguns noms dels detinguts, la veritat és que sí. Quan vaig veure que s'emportaven en Ramon López, en Vicent Conca...

—Eren gent del vostre entorn?

—Sí. Vaig pensar que les coses podien anar mal dades. Jo era a les Canàries en un curs de la universitat, durant les primeres detencions. Quan vaig tornar, no vaig anar a casa per precaució. Vaig anar a casa d'uns amics, per por. Vaig parlar amb els companys per saber què passava. 'No passa res, surt...', em van dir. Evidentment, la persona que em va dir això es va equivocar.

—Us van detenir quan vau visitar els vostres pares.

—Jo vivia a Mira-sol, en aquella època. Abans d'anar a casa meva, vaig anar a Montcada a veure els meus pares. M'esperaven. Vaig pujar a casa seva i la meva mare em va dir que tot el dia hi havia hagut una gent demanant per mi, que

deien que eren amics de la feina, i que volien saber on era. Ja vaig veure per on anaven els trets. Precisament, la gent de la feina sabien on havia estat aquells dies. Efectivament, al cap d'un minut o dos, va pujar la Guàrdia Civil demanant per mi.

—Us van dur directament a Madrid?

—No. A mi i a l'Eduard Pomar –això ho he reconstruït després–, ens van dur a la comandància de la Guàrdia Civil de Manresa. Era al vespre, no en sé l'hora exacta. Em van lligar les mans a una canonada de la instal·lació de la cel·la. Vaig estar tota la nit ajupit d'aquella manera. L'endemà em van dur a Madrid. A part d'haver-me lligat d'aquesta manera tota la nit, el tracte a Manresa va ser 'correcte' –entre cometes– comparat amb el que va venir després. A Manresa, abans de marxar, un metge forense em va atendre i va mirar com estava. I se'm van endur a Madrid.

—Us aplicaven la llei antiterrorista.

—Sí. A Manresa ja m'ho van dir.

—Això vol dir comunicació total i sense assistència d'advocat ni informació a la família.

—No podia avisar ningú. Hi ha coses que he pogut valorar després. En el meu cas, sort que em van detenir davant els meus pares. Recordo el cas de l'Eduard Pomar, un company de Sant Cugat que van detenir tot sol. Ningú no va saber on era fins l'endemà passat. La família va passar dos dies trucant a les comissaries i tothom li deia que no en sabia res. No em vull imaginar l'estat d'angoixa que devien viure.

—No sabíeu si estàveu sol o si teníeu més detinguts a prop?

—A Manresa, per justificar que passaria tota la nit en aquella posició de maltractament total, van dir-me que la cel·la que tenien era ocupada per un company meu. No recordo si me'n van dir el nom.

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

—Com va ser el viatge cap a Madrid?

—Recordo que anava al seient de darrere, lligat, emmanillat i amb un guàrdia civil a cada costat amb actitud simpàtica. No havia dormit ni un minut, aquella nit al calabós, i tampoc no podia dormir de la tensió que notava. Però vaig fer veure que dormia per no establir cap diàleg amb ells.

—A Madrid, us van dur a alguna comissaria?

—A la direcció general de la Guàrdia Civil. Vam entrar en un pati i ràpidament em van posar una jaqueta al cap perquè no veiéssim res. Vaig veure que érem més d'un detingut. L'altre devia ser l'Eduard Pomar. Em van rebre amb crits. 'Ara sí que sabreu què és bo', deien. La rebuda va ser amb crits i empentes cap als calabossos del soterrani. Em van ficar en una cel·la molt petita. Hi havia un matalàs amb una funda de plàstic. Encara en recordo la marca. Quan em van deixar allà, vaig seure damunt el matalàs. Tan bon punt vaig posar el cul al matalàs, es va obrir l'espiera de la porta i una persona cridant em va dir que qui m'havia donat permís per seure. Que estigués dret mirant a la paret. Vaig fer-li cas. I em vaig posar en una postura que em permetés de reposar una mica. I, ràpidament, uns altres crits em deien que de cap manera. Que m'havia d'estar recte davant la paret. No sé com vaig calcular el temps que vaig estar així. Sentia passes. Érem sota el pati. Vaig calcular entrades i sortides per orientar-me. Vaig estar dret mirant la paret d'aquella manera unes divuit hores. Les interrupcions eren per portar-me a la sala d'interrogatoris, però no em van deixar reposar ni un minut.

—Quina informació volien, en els interrogatoris? Què exigien o quina confessió volien?

—Em deien que sabien que em dedicava a captar militants per a Terra Lliure. I

ALBERT SALAMÉ

volien que confessés com havia fet entrar una persona a l'organització. Era una de les persones que havien detingut els dies anteriors. Jo no sabia què volien exactament. Ells m'ho anaven dient de mica en mica. De manera que jo anés assumint el relat que ells volien que declarés. Recordo que volien que confessés que havia dit a una persona que s'havia de trobar amb una altra que era de Terra Lliure al bar Glaciari de la plaça Reial. Per a identificar-lo, havia de portar el llibre de *La caça de l'Octubre Roig*. Representa que era el senyal que l'altre havia de veure per poder-lo identificar. Una història força rocambolesca.

—Van aconseguir que confesséssiu aquesta història?

—Sí, sí, sí. Tot. Quan van veure que havia assumit tot el relat que volien per poder-me condemnar per pertinença a banda armada, em van portar a fer la declaració davant el guàrdia civil instructor.

—Com ho van aconseguir?

—La tortura té dos vessants. Per una

banda, hi ha la tortura física. Els cops. El dolor. A mi, només d'entrar, em van començar a clavar cops pertot arreu. Al primer interrogatori, em van posar una bossa de plàstic al cap. Tenia les mans lligades al darrere. Un cop a la sala d'interrogatoris, m'estrenyien la bossa per darrere i em feien estar agenollat. 'Ja ho sabem tot. Els teus companys ho han explicat tot. No siguis ximple i estalvia't el patiment. Si ho confesses tot, t'estalviaràs molt de patiment', em deien. Em van deslligar les mans i em van dir que alcés la mà si volia parlar. Quan tancaven la bossa per darrere del cap i jo intentava respirar, el plàstic se m'enganxava a la boca i la sensació d'ofec era molt bèstia. Jo alçava la mà perquè pareessin. Però no els sabia dir res. Perquè no sabia què volien que digués.

—Alçàveu la mà per aturar el patiment...

—I, com que no deia res, tornaven a estrenyer la bossa. I em tornava a ofegar. No tinc ni idea de quant va durar aquella primera sessió. Em van obligar a fer moltes flexions. No havia dormit

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

Quan em van conduir a la sala d'interrogatoris en una d'aquestes sessions de tortura, se sentien uns crits. Em van parar i em van dir: 'Sents aquests crits? Són d'un company teu. Tots acabeu parlant.'

ALBERT SALAME

la nit abans i havia hagut d'estar en posicions molt incòmodes. Estava molt cansat. Però em feien fer flexions i quan era a dalt, m'empenyien fort cap avall perquè baixés de cop i tornés a pujar. Després van començar a clavar-me cops amb una guia telefònica. Els agents em deien: 'Mira, Piqué, són milers i milers de ciutadans que et colpegen.' M'anaven clavant cops al cap amb aquella guia gruixuda. Un d'aquests cops va ser prou fort per a fer-me una esquerda a l'os malar. Just sota de l'ull. Acabada la primera sessió, em van tornar a la cel·la i em van dir que anés pensant i que reflexionés perquè tornarien a buscar-me.

—Sentíeu els altres detinguts?

—Quan em van conduir a la sala d'interrogatoris en una d'aquestes sessions de tortura, se sentien uns crits. Em van parar i em van dir: 'Sents aquests crits? Són d'un company teu. Tots acabeu parlant.' La tortura física és aquesta que he explicat. Amb moltes formes i tècniques diferents. Però hi ha també la tortura psicològica. No saber quan s'acabarà. No saber què volen. En el meu cas, no

tenien gaire informació de la meua vida privada i no em van amenaçar ni espanytar amb la detenció del meu company o companya sentimental. Però a alguns altres companys detinguts sí que els ho van fer. Aquesta part és molt dura. Et fan escoltar la seva veu mentre et torturen. Hi ha gent que s'ensorra quan els diuen que tenen la seva parella i que la interroguen. És el cas de l'Esteve Comellas. Ell explicava que, quan va sentir la veu de la Teresa, es va ensorrar.

—La tortura psicològica és tan poderosa o més que no pas la física.

—Sí. Pot fer que la resistència d'una persona es doblegui en el moment més inversemblant. Jo em vaig doblegar el tercer dia. Quan em van dir que havien demanat una pròrroga de set dies més d'incomunicació. Ja no sabia què més volien. Vaig dir: 'Digueu-me què voleu.' Va ser el meu moment de no poder més. No sabem mai quina serà la nostra resistència en una situació com aquesta.

—Alguns companys detinguts van arribar a provar de suïcidar-se.

—La sensació de desesperació pot arribar a ser molt intensa. La por que no et creguin els de fora és tan gran que allò que no t'han fet físicament consideres que no t'ha passat. Recordo que em van posar uns cables elèctrics a les mans. El tercer dia. Entre la pròrroga i els cables elèctrics, ja m'havia ensorrat. No els van arribar a connectar. Però el poder psicològic d'allò que em feien era tan fort que ja n'hi havia prou. Al Pep Musté, un altre dels detinguts, li van fer descàrregues amb aquells cables a la panxa. Li hi van quedar unes marques ben visibles. Uns altres companys, com ara el Marcel Dalmau i l'Oriol Malló, van voler suïcidar-se. En Dalmau explica que va estavellar-se de cap contra la paret unes quantes vegades. La tercera ja no es va poder aixecar. Van entrar els guàrdies civils i li clavaven puntades de peu perquè s'aixequés. El van dur a l'hospital. Com que no s'havia fet res greu, el van tornar al calabós. Aquella informació la van utilitzar per dir que tots els detinguts ens havíem autolesionat. Ho van utilitzar per dir que qualsevol senyal de violència que hi hagués era per autolesions.

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

—Com va ser la declaració davant el jutge Garzón?

—Tots vam declarar davant seu. Era el jutge instructor. Ell decidia qui sortia en llibertat i qui era empresonat. Els guàrdies civils que ens torturaven ens amenaçaven que si no ratificàvem la confessió que ens havien imposat, tornaríem a baixar al calabós. En aquell estat de terror, allò era una llosa molt pesant. La por feia que molts confessessin davant el jutge el mateix relat que els havien fet confessar al calabós. Jo també tenia aquesta por. Vaig començar a declarar en contra meu. Però en un moment vaig dir que tot allò que acabava de dir era mentida. Vaig canviar la declaració quan ell em va demanar què m'havia passat sota l'ull. Vaig aprofitar per explicar totes les tortures que m'havia fet la Guàrdia Civil. Però ell va dir que ja li ho explicaria després. I no en va fer més cas.

—Tenia l'obligació d'investigar qual-sevol denúncia de tortures.

—Exacte. Però no ho va fer. Més tard, en un programa de televisió, Garzón va dir

que cap de nosaltres no havia denunciat tortures en les nostres declaracions davant seu. Això és mentida. Mentia aleshores i continua mentint. Tan sols cal llegir les declaracions que van quedar recollides. Hi ha la signatura de Garzón al costat de les nostres explicacions de les tortures.

—Després de la detenció de quatre dies, us va enviar a presó sota fiança. I aleshores va sortir en llibertat.

—Vam pagar unes dues-centes mil pessetes per poder sortir.

—Lluny d'aquesta operació del jutge Garzón, la gent vivia en la il·lusió olímpica... Devia haver-hi un contrast molt fort.

—En Carles Bonaventura, que havia estat detingut aquells dies, va poder fer unes declaracions al 'Telenotícies'. Alguna ràdio se'n va fer ressò. Però ningú no parlava d'allò que ens passava. Els mitjans van girar el cap a una altra banda, tret del Temps, que també va tenir detencions a la seva redacció, i el Punt, a Girona, que van mantenir un

compromís molt fort amb nosaltres. La resta, partits i mitjans, van girar el cap a una altra banda. Hi va haver moments de solidaritat que nosaltres vam valorar molt positivament. Amb tot, vam perdre durant un temps la capacitat de valorar l'escala de les coses. Érem incapaços de valorar què passava més enllà de la nostra experiència traumàtica i de la nostra gent. Al cap dels anys, t'adones de la magnitud del moviment olímpic i de l'ambient que vivia el país. Allò nostre era molt poca cosa i estàvem condemnats a morir en l'oblit com han mort totes les víctimes de represàlia de l'independentisme dels vuitanta i els noranta.

—No tan sols la gent s'aclocava d'ulls, sinó que hi havia voluntat de silenciar-ho tot.

—Podem recordar el cas de Salvador Alsius, que va ser destituït de TV3 després d'haver donat veu a en Carles Bonaventura. O la liquidació del programa 'L'orquestra' de Jordi Vendrell a Catalunya Ràdio per haver parlat de les tortures. Qui s'atrevia a parlar-ne o a denunciar-ho, rebia. En són exemples prou evidents. La

Retall de diari que parla de la detenció i els maltractaments patits per Ramon Piqué i la resta de detinguts en la operació Garzón. ALBERT SALAMÉ

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

Garzón va dir que cap de nosaltres no havia denunciat tortures en les nostres declaracions davant seu. Això és mentida

Ho vaig explicar tot a la gent que havia vingut. Quan vaig acabar, no podia mirar la gent a la cara. Era com si m'hagués despullat tot

Quan ens van admetre a tràmit la denúncia, vam saltar d'alegria. No hi estàvem acostumats. Estàvem acostumats a viure la repressió en silenci

situació era clara. Aquell estiu es feien els millors jocs olímpics de la història. Això deien. I nosaltres, allà tancats.

—En sortint d'aquell malson, ho vau poder explicar? No devia ser fàcil...

—Recordo que em van convidar a un acte a Sabadell. Ho vaig explicar tot a la gent que havia vingut. Quan vaig acabar, no podia mirar la gent a la cara. Era com si m'hagués despullat tot. Havia exposat la meva intimitat. Tot allò que m'havien arribat a fer. Després vaig fer més col·loquis per explicar les tortures. Calia fer-ho mentre hi havia companys a la presó, i alguns dels torturats no estaven en condicions de parlar-ne. Allò s'havia de continuar denunciant. El fet d'haver-ho explicat unes quantes vegades, a mi m'ha fet bé. El fet de compartir el dolor de la violència rebuda ajuda a conviure amb el record. Hi ha companys que, per desgràcia, no van poder-ho fer. Explicar-ho no és fàcil. El record es fa molt real. I és dur. No és fàcil de digerir.

—Aquella operació va fer servir els Jocs Olímpics com un pretext o realment sospitaven que hi podia haver alguna acció o mobilització especial?

—Jo crec que hi havia una mica de totes dues coses. En el context previ a les detencions, el 91, hi va haver una lluita entre aquells que volien aprofitar-ho per espanyolitzar Catalunya amb els Jocs Olímpics i aquells que volien aprofitar-los per explicar al món que Catalunya era una nació. Penso que nosaltres vam ser el cap de turc per deixar clar que no permetrien segons quines expressions.

—El cas no va quedar tancat aquell estiu...

—Tot l'estiu hi va anar havent detencions. Tres anys després es va fer el judici. Alguns companys van anar sortint a poc a poc. Alguns que havien anat a la presó sense fiança, en Musté i el Rocamora, van passar-hi quatre anys. En el judici vam tornar a denunciar les

tortures. El jutge va dir que no eren les tortures que es jutjava. Totes les denúncies que vam presentar per les tortures van ser arxivades. Vam ser condemnats i el mateix tribunal que ens condemnava va demanar l'indult per a nosaltres al govern espanyol. A mi em van condemnar per col·laboració amb banda armada. Sis anys i un dia de presó. Però no vaig haver d'entrar-hi perquè hi havia la petició d'indult. Vam ser indultats.

—El cas de les tortures va arribar a Estrasburg.

—Després del nostre judici, vam parlar amb en Sebastià Salellas –que no va voler cobrar res– per veure què podíem fer per dur l'estat als tribunals per les tortures. La sentència que ens havia condemnat demanava que es deduís testimoni de la denúncia de tortures dels encausats. I vam demanar que s'executés la sentència en aquest sentit i la fiscalia obrís una investigació. La resposta sempre va ser negativa. Un cop superat tot el procés i els recursos contra l'arxivament de les denúncies de tortures a l'estat, vam decidir de dur-ho al Tribunal Europeu dels Drets Humans. Era un recurs més basat en la impotència que no en la confiança. Quan ens van admetre a tràmit la denúncia, vam saltar d'alegria. No hi estàvem acostumats. Estàvem acostumats a viure la repressió en silenci.

—I es va obrir una vista oral. Us ho podíeu creure?

—Hi va haver vista oral a Estrasburg! Corre a llogar una furgoneta, tots cap a Estrasburg. No hi comptàvem pas, d'arribar fins aquí. Anem a Estrasburg. Quan hi arribem, va venir un funcionari a dir que, si fèiem merder, ens farien fora. Però es jutjava l'estat espanyol, no a nosaltres! El paper que va fer l'advocat de l'estat va ser escandalós. Trist. Va provar de convèncer el tribunal que tots nosaltres havíem estat condemnats per terrorisme i que els detinguts de les

Nº 1 25 ANYS OPERACIÓ GARZÓN

ALBERT SALAMÉ

bandes criminals tenien la consigna de mentir i denunciar tortures. També va dir que els nostres advocats ens havien aconsellat que denunciéssim tortures per justificar les confessions.

—No es van presentar proves de les declaracions davant del jutge?

—La situació va ser escandalosa. Els qui havien ingressat a la presó havien estat visitats per metges forenses, que havien fet uns informes de les lesions que presentaven els detinguts. Vam demanar que l'estat aportés aquells informes. Però no van aparèixer mai. Quan es va demanar per què no havien presentat els informes, l'advocat de l'estat va dir que s'havien perdut en un trasllat. Una manca de respecte i de rigor absolut. Aquell home feia la defensa d'algú que es pensa que guanyarà tant sí com no. I la sentència va ser favorable a nosaltres. No deia que hi hagués hagut tortures, però condemnava l'estat per no haver-les investigat.

—Parlar-ne encara us fa reviure el

dolor? Es pot deixar enrere?

—Jo crec que el record no es pot esborrar. Fa cinc anys vaig pensar que amb el vintè aniversari ja s'acabava una mica tot plegat i podria tancar-ho i no parlar-ne més. Però arriba el vint-i-cinquè aniversari i tot torna a sortir. I em fa l'efecte que en el trentè i el quarantè hi tornarem. Fins que ja no hi siguem. Suposo que sempre més formarà part de la nostra vida personal i col·lectiva. Una vegada vam parlar amb Jorge Barudy, director d'Exil, una associació de suport a víctimes de violacions dels drets humans. És un xilè. Va agafar un paper blanc, el va rebregar i va dir que una persona torturada era algú que li havien fet de tot. Aleshores va desplegar aquella bola de paper, la va posar damunt la taula i va mirar de tornar-la a aplanar. Va dir que amb els anys i molta paciència, molta feina i molt suport, aquesta persona podia arribar a superar la situació. Però que les marques, com en el paper, sempre hi foren. I ens va ensenyar el paper. Tenia raó. Jo em trobo en aquesta situació. Ho tinc controlat, superat,

processat... No sé quina és la paraula exacta. Però hi ha moments que en notes les marques. I tot torna a la superfície i et rebrega novament.

—Considereu que és bo que se'n parli i que es recordi?

—És molt important. Però per mi és contradictori. Vull no haver-hi de pensar més, però vull que no s'oblidi mai. És bo que se'n parli. Hi ha molta gent que ha sofert tortures i ningú no n'ha parlat mai. Cal fer-ho en nom de tots aquests. El nostre cas no és un cas aïllat. Des del 1974, l'Associació Memòria contra la Tortura té documentats gairebé tres-cents casos de tortures en l'aplicació de la llei antiterrorista. La major part d'aquests casos són vinculats a l'independentisme. Tres-cents casos de tortures de ciutadans dels Països Catalans. De tots, l'estat no n'ha investigat ni un. Cal denunciar el caràcter repressiu d'aquest estat. Mai no ha deixat de ser-ho. I ho continua sent ara. També amb violència física contra determinats col·lectius i mobilitzacions. ■

EN BREU

Els batlles de l'AMI escenificaran el seu suport al referèndum

—

El premi Llibreter confirma Raül Garrigasait com a autor revelació 2017

—

El batlle d'Errenteria (EH Bildu) demana perdó a les víctimes d'ETA en un discurs públic

—

Joan Llinares: 'Venim a dir als funcionaris que no estan sols'

—

Jordi Pujol Ferrusola, en llibertat sota fiança de tres milions d'euros

—

Libelista, l'Amazon de les llibreries independents

—

Germà Bel esclata: 'És tan insà explicar tots els detalls... és de perdedors'

El polèmic vídeo del bomber del PP de l'Alcora rep resposta d'un bomber i de Mónica Oltra

**D.E.S.
C.O.N.N.E.C.T.A.**

ARTS ESCÈNIQUES
GASTRONOMIA / LLIBRES / MÚSICA
CULTURA POPULAR
CINEMA / ARTS VISUALS / MUSEUS
FIRES I MERCATS

Arts escèniques Dansa, música i patrimoni al Dansàneu

Estrenes Els Minions tornen a la gran pantalla

Fragments La Revolució Russa de John Reed

01/07/2017 > VilaWeb { Paper

*El Canet Rock, que es fa aquest dissabte 1 de juliol,
marca l'inici de l'estiu musical amb totes les
entrades exhaurides*

TRET DE SORTIDA A LA TEMPORADA DE FESTIVALS

Des que va tornar, ara fa tres anys, el Canet Rock aglutina milers de persones. MIQUEL MONFORT

NOVETATS, CLÀSSICS I EMERGENTS AL CANET ROCK

Festivals El festival presenta un cartell que barreja Txarango, Sopa de Cabra, els Amics de les Arts i Jarabe de Palo

REDACCIÓ

Si una cosa diferencia el Canet Rock del segle XXI dels festivals que es feien als anys 1970 és que és un aplec intergeneracional. En un sol escenari, durant dotze hores, s'hi combinen les actuacions dels grups de primer nivell que presenten disc, grups d'ara i d'abans que continuen ben actius i les propostes de les formacions més emergents. És el cas del grup de pop-rock i ska Raska, que serà l'encarregat d'obrir el festival dissabte a les 18.00, després d'haver estat escollit per votació popular.

Amb aquesta actuació arrencarà una nit de música ininterrompuda en què

també participaran Txarango, els Amics de les Arts, Zoo, la Iaia, Gossos, Sopa de Cabra i Jarabe de Palo, entre més. Un terç de la programació d'enguany se centra en les novetats de la temporada. Hi haurà, per exemple, els principals grups que han publicat disc aquesta temporada: la Iaia, amb Tornar a ser u, un treball que s'ha presentat aquesta setmana mateix; els Amics de les Arts, que fa mesos que ronden mig país presentant Un estrany poder; Zoo amb el disc de consolidació, Raval; i Txarango que, amb El cor de la terra, són l'estrella de l'estiu.

Les novetats de la temporada es combinaran amb les actuacions d'algunes de les bandes més emblemàtiques de

la dècada del 1990. És el cas de Sopa de Cabra, que fins ara no havia passat mai pel festival. Enguany actuarà dins la secció 'Hits de...', un concert en què els fans del grup escullen prèviament el repertori entre els temes més coneguts. Aquest apartat s'inaugurà ara fa dos anys i ja hi han passat amb molt èxit els Pets i els Amics de les Arts.

Una altra actuació destacada és la de Jarabe de Palo, que oferirà un concert especial amb motiu del vintè aniversari, en què repassaran les seves cançons més emblemàtiques. I també hi haurà Gossos, que acaba de publicar Zenit i el presentaran amb un espectacle potent que promet ser molt diferent de la resta d'espectacles que sonaran aquella nit.

VETLLADES REIVINDICATIVES, JAZZÍSTIQUES, CELTES I EMERGENTS ALS CONCERTS DE VIVERS

Festivals Txarango, Alpha Blondy, Manel, Zoo, Salif Keita i Jamie Cullum són alguns dels grups programats aquest mes de juliol

Els valencians Zoo estan en gira de presentació del seu últim disc, 'Raval'. CEDIDA

REDACCIÓ

Un dels actes més concorreguts de la Gran Fira de València que es fa durant tot el mes de juliol és el cycle Concerts de Vivers. En aquest parc municipal, situat al cor de la ciutat, s'ofereixen vetllades musicals d'estils molt diferents. Avui inaugura el cycle el grup Txarango, però fins a final de mes hi passaran músics tan diversos com ara Alpha Blondy, Manel, Andrea Motis, Ara Malikian, Salif Keita, Chick Corea, Zoo i Jamie Cullum. Així mateix,

hi haurà vetllades temàtiques dedicades als grups valencians, al jazz i als refugiats. I també un avançament dels grups que actuaran el mes d'agost al festival Rottotom de Benicàssim.

Txarango, un grup que aquest estiu va a tots els aplecs musicals i festivals del país, serà l'encarregat d'inaugurar aquest vespre els Concerts de Vivers. Però el grup, famós pel compromís social, no actuarà pas sol, sinó acompanyat de dues formacions valencianes tan joves i combatives com ells: Va de Bo, que ofereix una barreja d'estils musicals reivindicatius com ara reggae, ska, hip-hop i punk-rock, i Pupi-

l-les Dilatatives, una formació coneguda per les cançons de caràcter feminista.

I canviant completament de registre, dilluns hi haurà Michael Nyman, un compositor i pianista famós per haver introduït el concepte de minimalisme en el món de la música. Arriba a València acompanyat de la seva banda per celebrar els quaranta anys de carrera. El 6 de juliol es podrà sentir Love of Lesbian i l'endemà es farà una festa reggae que servirà de prèvia del festival Rottotom, amb Alpha Blondy. El 8 de juliol actuarà Manel i l'11 es farà una vetllada dedicada al jazz, amb Madeleine Peyroux i Andrea Motis.

El 12 i el 13 de juliol hi haurà els concerts de La Oreja de Van Gogh i Leiva; i el 14 i el 18 de juliol es podrà sentir el violí desimbolt del músic libanès Ara Malikian. Les nits temàtiques prosseguiran amb un concert en favor dels refugiats, en què actuarà un dels referents de la música africana, Salif Keita (15 de juliol). També es podrà sentir la insòlita combinació del piano de Chick Corea i el banjo de Béla Fleck (17 de juliol) i el grup multicultural britànic UB40 (19 de juliol).

La sessió del 20 de juliol anirà dedicada als grups valencians: Riot Propaganda, una formació que no actuava des del 2013; Zoo, que presentarà el darrer disc, Raval; i la darrera revelació del hip-hop valencià, Atupa. Al tram final del cycle hi haurà una vetllada dedicada a la música celta, amb El Mago de Oz i Celtas Cortos, acompanyats de les formacions Ars Amandi i Irish Treble (22 de juliol). La veu madura de jazzman de Jamie Cullum i els grans èxits de Carlos Vives clouran el cycle, el 24 i 25 de juliol.

Els espais del Festival Vida entren en simbiosi amb la natura que els envolta. ACN

LA MILLOR MÚSICA 'INDIE' D'AQUÍ I DE LA RESTA DEL MÓN, AL FESTIVAL VIDA

Festivals The Flaming Lips, Fleet Foxes, Mishima, La Iaia i Pau Vallvé són alguns dels caps de cartell del festival de Vilanova i la Geltrú

REDACCIÓ

The Flaming Lips, Fleet Foxes, John Talbot, Devendra Banhart i també Mishima, La Iaia, Pau Vallvé i Senior. Aquests són alguns dels músics més destacats del festival Vida, que es fa aquest cap de setmana a Vilanova i la Geltrú. La perfecta combinació entre els grups de música independent de més renom internacional amb els músics més destacats de l'escena catalana, ha fet que el festival hagi estat guardonat durant dos anys seguits com el millor festival de format mitjà de l'estat espanyol.

Un altre dels punts forts del festival és l'entorn on es fa: la majoria de concerts tenen lloc a Masia d'en Cabanyes,

una casa de pagès neoclàssica situada a Sant Pere de Ribes que compta amb uns grans jardins on es despleguen mitja dotzena d'escenaris. Els concerts més multitudinaris es fan a l'esplanada però també es pot sentir música en espais més singulars com ara al mig del bosc, en una cabana de fusta o en un escenari que és una barca. I les propostes més diürnes i de música electrònica es fan a la Daurada Beach Club, situada al Moll de Ponent de Vilanova i la Geltrú.

De la programació de divendres en destaquen els concerts de The Flaming Lips, el veterà grup nord-americà que sempre experimenta en els seus directes; el cantautor i artista visual Devendra Banhart i John Talbot, àlies amb els que és conegut el productor i discjòquei Oriol Riverola. També es podrà sentir el pop

il·luminós de La Casa Azul; el retorn de La Iaia amb un segon disc molt allunyat dels ritmes que els van fer famosos i a Senior acompanyat del Cor Lomax, una agrupació formada per músics de grups molt diferents com ara Artur Estrada (Nueva Vulcano), Joan Pons (El Petit de Cal Eril) i Núria Graham.

Dissabte es podrà sentir a Fleet Foxes, el celebrat grup nord-americà de folk que després de sis anys de silenci han publicat nou disc; el rock eteri de les californianes Warpaint i els ritmes electrònics del discjòquei belga The Magician. També es podran sentir els temes d'Ara i res' el darrer disc de Mishima; la darrera proposta de Pau Vallbé que es presenta en directe amb una nova formació i Anímic, que amb el seu darrer treball han fet tota una transformació musical.

DANSA, MÚSICA I PATRIMONI PILARS DEL **DANSÀNEU**

Festivals Fins al 9 de juliol se celebrarà el festival de les Valls d'Àneu que combina música i espais privilegiats

Dues noies ballant durant l'espectacle 'A vore' que va tancar el 25è Dansàneu, l'edició de l'any passat. ACN

REDACCIÓ

Des de dissabte fins al 9 de juliol arreu de les Valls d'Àneu, al Pallars Sobirà, s'hi farà el Dansàneu, un certamen que busca fer valdre el patrimoni artístic, arquitectònic i natural de l'indret. Per a fer-ho, amb la dansa com a element central, organitza una sèrie de concerts situats en esglésies i parcs naturals. Enguany el nombre de seus ha crescut i s'han incorporat l'església de Sant Pere a Sorpe, la de Sant Just i Sant Pastor a Son, la de Sant Joan a Isil i la de Sant Vicenç a Esterri d'Àneu. Cal assenyalar que per preservar el correcte accés als espais

els espectacles tenen un preu simbòlic d'entre 3 i 5 euros que serveix per garantir un control de l'aforament.

La intenció del certamen és desestacionalitzar el turisme de les Valls d'Àneu. Per això, la programació té noms propis de la dansa, com Kupa Junkera i les seves Sorginak (dansa, veu i percussions), Carles Belda i Sanjosex amb el seu multipremiat espectacle Càntut, l'Esbart Marboleny de Les Preses i els guanyadors del Premi Delfí Colomé de dansa EgurRa & Kolpez Txalaparta, que mesclen txalaparta, ball de bastons i circ. Es completa amb la dansa i música occitana de Verd e Blu, la recuperació dels Cants i danses del Llibre Vermell de Montserrat a càrrec de l'Esbart Dansaire de Rubí o

l'explosió Rufaca Folk Jazz Orchestra, entre d'altres.

També es fan activitats paral·leles. Enguany, inclouen la celebració de la primera edició del Tastàneu, un maridatge que s'oferirà en acabar el concert d'Artur Blasco, a Sorpe. Igualment, el Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici és fa una exposició de vestimenta i teles de l'Esbart Català de Dansaires. Porta per títol 'De pagès a típic' i documenta el recorregut que entre el 1908 i el 1916 va portar a l'Esbart Català de Dansaires a deixar els vestits de carrer i substituir-los per vestits de pagès, primer llogant-los i més endavant confeccionant-ne en propietat. Finalment, hi ha lloc per la cercavila, els dies 8 i 9 de juliol a Esterri d'Àneu.

La orquestra que va obrir l'última edició del Festival de Música Antiga dels Pirineus. ACN

EL PAÍS VALENCIÀ, CONVIDAT DEL FESTIVAL DE MÚSICA ANTIGA DELS PIRINEUS

Festivals El FeMAP farà quaranta-nou concerts fins al 27 d'agost

REDACCIÓ

El FeMAP, el festival de música antiga dels Pirineus, es farà fins al 27 d'agost amb el País Valencià com a convidat. Dels quaranta-nou concerts previstos, disset tindran protagonistes valencians. Encapçalant aquesta representació, el Cor de la Generalitat Valenciana, que com a cor estable del Palau de les Arts de València, no es prodiga gaire fora de la seva seu; la Capella dels Ministrers, que presentarà la llegenda del Grial i la música medieval que es va generar al voltant

d'aquesta història; i Lucentum XVI, amb el cançoner del duc de Calàbria o cançoner d'Uppsala, un tipus de cançó popular refinada, de temàtica eròtica, amor no correspost, gelosia i la Mare de Déu, molt popular a l'època medieval.

Enguany, el festival continua creixent amb una oferta variada que combinarà música, patrimoni i turisme. Per això els concerts es fan en espais privilegiats, com el claustre de la Catedral de la Seu d'Urgell, que inaugura el certamen dissabte amb el Llibre Vermell de Montserrat, un manuscrit del segle XIV amb cants i danses oferts a la Mare de Déu de Montserrat. O l'església de la

Mare de Déu de Ribera, el 3 d'agost, amb l'agrupació Pyrenaeus Ensemble. Un total de trenta-quatre municipis repartits pel Pirineu català, Andorra i el sud de França seran seus del certamen.

L'oferta del festival, però, no es limita a la música. Es tornarà a barrejar els concerts amb altres activitats, com ara visites guiades a museus, monuments, jaciments i entorns naturals. També es farà una nova edició del FeMAP Gastrofilm amb la pel·lícula El silenci abans de Bach de Pere Portabella. La projecció es combinarà un tast de productes elaborats artesanalment en diferents llocs del Pirineu.

PERSONATGES LLEGENDARIS DE TOT EL PAÍS SE CITEN A SANT MARTÍ DE TOUS

Festivals El teatre, la dansa i els titelles es posen al servei de les rondalles al festival Llegendes de Catalunya

Llegendes de tot el país s'escenifiquen en aquest festival. WEB FESTIVAL

REDACCIÓ

Vivim en un país carregat de personatges llegendaris: dracs, dones d'aigua, menai-rons, goges, l'home del sac, bruixes, el pa-pu... I des de fa vuit anys s'apleguen tots a Sant Martí de Tous, en el festival Llegendes de Catalunya. Aquest cap de setmana, s'hi reuniran les llegendes més populars del país, que hi seran presentades en formats artístics diferents. A més, aquest poble de l'Anoia és un indret curull de llegendes autòctones: la de la Cérvola Blanca, la d'en Panna, la de la Senyora de Tous...

L'activitat principal del festival és l'*Apagada del Misteri*, un espectacle nocturn als peus del castell de Sant Martí de Tous. El dissabte a la nit s'apaga l'en-llumenat públic i s'il·lumina tot el barri antic amb més de sis mil espelmes, que marquen un recorregut. Diversos quadres plàstics inspirats en llegendes de misteri i històries obscures converteixen el recorregut en un passatge de misteri que culmina als peus del castell. És allà on es representa la llegenda final, que enguany interpretarà l'actriu Victòria Pagès.

Però aquest cap de setmana a Sant Martí de Tous no s'hi sentiran tan solament llegendes de terror, sinó que n'hi haurà per a triar i remenar. La companyia Líquid Dansa n'interpretarà dues de diferents, protagonitzades per les dones d'aigua, als antics safareigs del poble; l'actor Roger Coma explicarà en un monòleg llegendes del Pla de l'Estany, la comarca on va néixer; i també es podran sentir llegendes de la zona del Conflent contades amb una tècnica de titelles de paper japonesa anomenada *kamishibais*.

Els Racons de Llegenda són una altra de les activitats destacades del festival. Un seguit d'indrets del poble s'omplen d'escenaris on s'expliquen llegendes de diverses zones del país: Tortosa, la Franja, Begur, Moncortès, Castellar de n'Hug... I, com ja és tradicional, el festival s'acaba amb la representació de *Tous és llegenda*, un espectacle de l'esbart la Cérvola Blanca que explica algunes de les llegendes més conegudes del poble mitjançant la música, la dansa i la narració. L'espectacle és pensat expressament per al festival i parla de la importància de preservar el llegat llegendari popular.

Els entranyables Minions tornen a la gran pantalla de a mà de Gru. UNIVERSAL STUDIOS

GAL GADOT PROTAGONITZA WONDER WOMAN

La tercera part de la saga infantil *Gru, el meu dolent preferit* arriba als cinemes. El film d'animació infantil es podrà veure doblat al català, igualment com la comèdia *Una nit amb el meu exsogre*. També es projectarà en català, en la versió original, *Estiu 1993*, que va guanyar els premis a millor film al Festival de Màlaga i millor opera prima a la Berlinale.

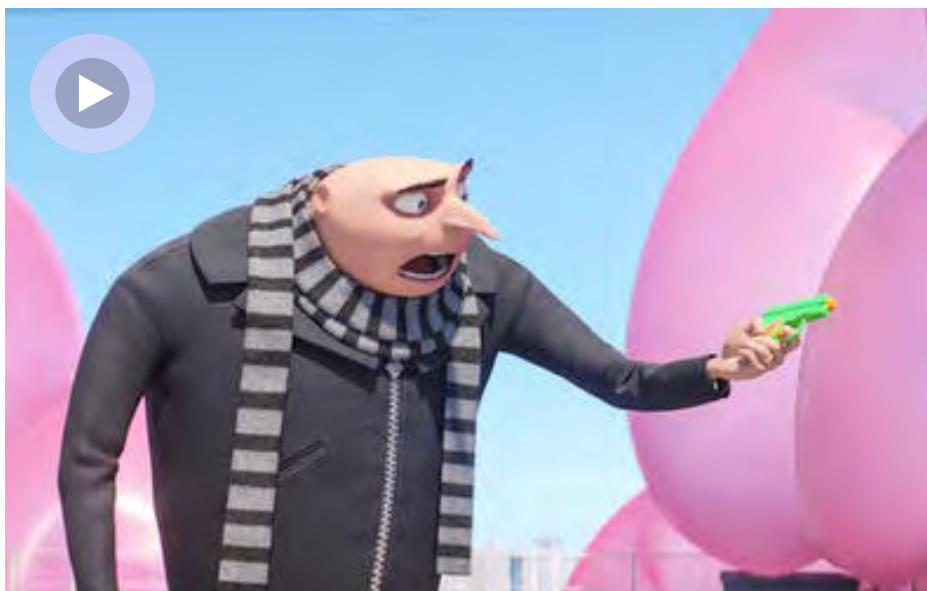
Gru 3, el meu dolent preferit

Despicable me

Direcció: Kyle Balda, Pierre Coffin i Eric Guillon.

Gènere: Animació.

Han acomiadat en Gru perquè ha deixat escapar una estrella infantil dels anys vuitanta. Ara és adult i crea el caos a tot el planeta. En català

Estiu 1993*Summer 1993*

Direcció: Carla Simón. Intèrprets: Bruna Cusí, Laia Artigas, Paula Robles; David Verdaguer, Jordi Figueras, Titón Frauca. Gènere: Drama.

La vida de Frida fa un tomb sobtat quan, a sis anys, després de perdre la mare i quedar òrfena, va a viure amb els oncles i la cosina. A partir d'aleshores aquests passen a ser pares i germana. Tot un terratrèmol. En català.

Colossal

Direcció: Nacho Vigalondo.

Intèrprets: Anne Hathaway, Hannah Cheramy, Christine Lee Dan Stevens; Jason Sudeikis, Austin Stowell, Tim Blake Nelson.

Gènere: Comèdia.

Gloria se'n va de Nova York i torna a la seva ciutat després de perdre la feina i la parella. Mentrestant, Seül és destruïda per un monstre gegant.

Una nit amb el meu exsogre*All nighter*

Direcció: Gavin Wiesen.

Intèrprets: Analeigh Tipton, Kristen Schaal, Hunter Parrish; J.K. Simmons, Emile Hirsch, Jon Daly, Bojesse Christopher.

Gènere: Comèdia.

Un pare addicte a la feina mira de trobar la seva filla desapareguda amb l'ajut de l'ex-xicot de la noia. En català.

Gifted

Direcció: Marc Webb. Intèrprets: Jenny Slate, Octavia Spencer, Lindsay Duncan; Chris Evans, Keir O'Donnell, John Finn. Gènere: Drama.

Un home solter viu en un poble costaner de Florida i es fa responsable de la seva neboda, una nena de gran intel·ligència. Ell vol que la nena tingui una vida escolar normal, però això topa amb la idea de la seva àvia, que s'adona de les habilitats matemàtiques de la petita.

**En este rincón del mundo
Kono Sekai no Katasumi ni**

Direcció: Sunao Katabuchi.
Gènere: Animació.

Japó, 1944. A una noia de divuit anys, li canvia la vida quan rep una proposta de matrimoni. La jove es converteix en l'esposa d'un funcionari judicial del tribunal militar i es trasllada a viure a pocs quilòmetres d'Hiroshima.

Cinema en català

**CINEMES ALBATEXAS,
València**

Incerta Glòria. Direcció: Agustí Villaronga (en català) Sala 2. Sessions: 18.00 i 20.10.

El capital humà. Direcció: Paolo Virzi (VOS en català) Sala 2. Sessions: 22.15.

Boges d'alegria. Direcció: Paolo Virzi (VOS en català) Sala 3. Sessions: 18.00, 20.10.

Pàtria. Direcció: Joan Franck Charansonnet (en català). Sala 3. Sessions: 22.20.

Un amor d'estiu. Direcció: Catherine Corsini (VOS en català). Sala 4. Sessions: 22.30.

La pianista. Direcció: Michael Haneke (VOS en català). Sala 4. Sessions: 18.00 i 20.20.

**CINEMES TEXAS,
Barcelona**

Boges d'alegria. Direcció: Paolo Virzi (VOS en català). Sala 1. Sessions: 15.50, 18.00 i 20.10.

El capital humà. Direcció: Paolo Virzi (VOS en català). Sala 1. Sessions: 22.20.

Sasha. Direcció: Félix Colomer (en català i rus subtitulat). Sala 2. Sessions: 16.00 i 22.35.

La pianista. Direcció: Michael Haneke (VOS en català). Sala 2. Sessions: 18.00.

Elle. Direcció: Paul Verhoeven (VOS en català). Sala 2. Sessions: 20.20.

Incerta Glòria. Direcció: Agustí Villaronga (En català). Sala 3. Sessions: 15.50, 18.00 i 20.10.

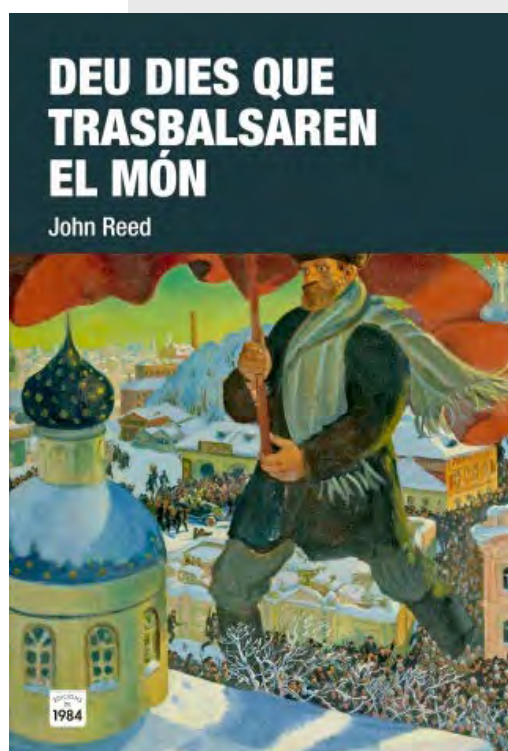
L'ordre mundial acabava de fer un dels tombs més impressionants que ha vist la humanitat, i la vida de milions de treballadors va il·luminar-se de sobte amb la llum nova, engegadora, de la revolució

Laura Baena i Josep Cots

EDICIONS DE 1984 REEDITA 'DEU DIES QUE TRASBALSAREN EL MÓN', CRÒNICA APASSIONADA DE LA REVOLUCIÓ RUSSA

Recuperen l'obra amb motiu del centenari del fet històric
Us n'ofereim el primer capítol

PORTADA DE LA NOVA EDICIÓ DE 'DEU DIES QUE TRASBALSAREN EL MÓN', DE JOHN REED

MONTSERRAT SERRA

Ara que s'escau el centenari de l'esclat de la Revolució Russa, Edicions de 1984 reedita una de les cròniques més apassionants sobre aquell fet històric que va canviar el món: *Deu dies que trasbalsaren el món*, de John Reed, en una traducció de Roser Verdaguer. Edicions de 1984 la va publicar per primera vegada el febrer de 1986, dins la col·lecció 'Soldats de ploma'. Llegiu-ne el **primer capítol**.

Els editors Laura Baena i Josep Cots ens parlen de l'edició d'aquest clàssic:

«La seqüència revolucionària que arrenca el mes de febrer del 1917 amb el derrocament del tsar culmina el mes d'octubre amb la presa del Palau d'Hivern que posa fi al règim tsarista. Ara el poder recaurà en els soviets: els obrers en armes. Reed, sempre atent als esdeveniments que succeïen a Rússia, arriba a Sant Petersburg poc després l'intent contrarevolucionari fallit del general Kornílov.

»L'ordre mundial acabava de fer un dels tombs més impressionants que ha vist la humanitat, i la vida de milions de treballadors va il·luminar-se de sobte amb la llum nova, engegadora, de la revolució.

»John Reed va ser testimoni de primera mà del començament d'aquesta nova era. En aquest llibre, hi trobareu des de les vagues i manifestacions que van precedir l'enderrocament del règim tsarista fins a la formació dels soviets, els debats que sorgien arremolinats amb l'acció al carrer, els primers decrets revolucionaris, Kérenski, Trotski o Lenin mateix entrevistats a peu de trinxera, com qui diu. Tot viscut i escrit amb una exigència i un arravatament que ens fa entendre que allò que vivia era un fet tan extraordinari que encara avui és percebut pels poderosos com el gran fantasma que va recórrer Europa.

»De la importància literària del llibre, en dona fe el fet que, avui, cent anys després, *Deu dies que trasbalsaren el món* continua essent la narració apassionada, fonamentalment viva d'aquest episodi històric. La crònica de referència de la Revolució Russa.»

AMANIDA DE LLENTIES CAVIAR AMB REDUCCIÓ DE PEDRO XIMENES

Un plat fred, nutritiu, d'estiu, amb unes lleties curioses, molt petites i de color negre

MONTSERRAT SERRA

Ingredients

(per a 4 persones)

- 200 g lleties caviar
- 1 ceba tendra
- 4 tomàquets raf
- 1 pastanaga ratllada
- 30 g de tàperes
- 50 g pernil serrà
- unes fulles de ruca
- sal, oli, pebre negre
- vinagre per amanir
- i reducció de Pedro Ximenes per a decorar

Posem en remull les lleties dues hores. Tot seguit, ja les podem coure amb aigua i sal una mitja hora, fins que siguin cuites. Les escorrem i les deixem refredar.

Tindrem una estona la ceba amb aigua, vinagre i sal, perquè no piqui.

En un motlle rodó, posem una base de lleties, una capa de ceba tendra, una de pastanaga ratllada, tomàquet picat, unes quantes tàperes. Tanquem amb una altra capa de lleties. Amanim amb una vinagreta amb oli, vinagre, sal i pebre. I a sobre de tot, el pernil serrà.

Per a decorar, pels costats, posem unes rodanxes de tomàquet, les fulles de ruca i unes sanefes de reducció de Pedro Ximenes.